

UK PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBČANSKÉ VÝCHOVY A FILOSOFIE

Bakalářská práce:

Památník Lidice

(Lidice memorial)

Autor:

Petra Šindelářová

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Michaela Dvořáková

Rok:

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze BP je identická s její tištěnou podobou.

V Praze dne

.....
Petra Šindelářová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce paní Ing. Michaele Dvořákové za její pozitivní přístup a odbornou pomoc při tvorbě bakalářské práce.

Také děkuji pracovníkům Památníku Lidice za jejich ochotu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	6
1. LIDICE A DUSNÁ DOBA	8
1. 1 Atentát na R. Heydricha	8
1. 2 Vyšetřování atentátu	10
1. 3 Tragédie Lidic	11
1. 4 Likvidace a zpusťování obce	14
1. 5 Kobyliské popraviště	15
2. LIDICKÉ DĚTI	17
2. 1 Lidičtí pohrobci	18
2. 2 Další osudy dětí – polská Lodže	19
2. 3 V dětských domovech	23
2. 4 V pražských ústavech	24
3. LIDICKÉ ŽENY	25
4. LIDICE ŽIJÍ	29
4. 1 Návrat žen domů	31
4. 2 Potrestání zločinců	33
4. 3 Nové Lidice a pietní území	35
4. 4 Památník Lidice	40
ZÁVĚR	44
POUŽITÁ LITERATURA	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	47
ANOTACE	48
PŘÍLOHY	49
Příloha č. 1	49
Příloha č. 2	50
Příloha č. 3	51

Příloha č. 4.....	52
Příloha č. 5.....	53
Příloha č. 6.....	54
Příloha č. 7.....	55
Příloha č. 8.....	56

ÚVOD

Ocitáme se na holé pláni, na jejíchž konec jen stěží dohlédneme. Tak je tomu však dnes. Dříve to tady vypadalo totiž úplně jinak. Stála tu obec, ve které byl dominantou kostel sv. Martina. Mimo několika rodinných domků se tu nacházelo ještě pár větších venkovských statků, hostinců a menší škola. Dnes by však jen velmi těžko někdo odhadoval, že na tomto místě kdysi stála vůbec nějaká vesnice. Ten, kdo však ví, co se tu před několika lety událo, nikdy na toto místo nezapomene. Poznat zdejší historii, je velmi důležité. Na každého z nás tu dýchá určitá atmosféra. A i přestože jsme tuto dobu nezažili, tak toto prostředí na nás velmi silně působí. Najdeme tu též spousta zajímavých momentů z našich dějin, které nějakým způsobem souvisí s druhou světovou válkou.

Touto prací bych ráda pomohla všem, kteří se budou chtít zabývat osudem obce Lidice; pochopit život těchto lidí, práci i myšlení. To bylo v podstatě i hlavní motivací k napsání této práce.

Mým cílem je tedy více přiblížit osud lidí obce Lidice za druhé světové války. Postihnout nejdůležitější události, které s touto tragédií úzce souvisí. Mám na mysli například atentát na zastupujícího protektora R. Heydricha. Nastínit celkovou situaci této doby není ale vůbec nic snadného. Ke všemu mně však opět pomohly historické události, které se v této době odehrály a měly vliv na samotné Lidice. Celkově se však snažím zaměřit pouze na věci důležité, které osud obce nějak zásadně ovlivnily, nebo s ní nějak souvisely. Pro jistou míru důvěryhodnosti a navození situace se pokouším vše dokreslovat i konkrétními a nezkreslenými ukázkami, výpověďmi zejména lidických lidí.

Abych splnila všechny výše zmíněné cíle, bylo nezbytné si stanovit určité hranice pro svou práci. Z tohoto důvodu se soustředím na období druhé světové války a historii této obce v předešlých letech ponechávám stranou. Konkrétně se věnuji detailně roku 1942. Po celou dobu dodržuji postup chronologický.

Jako zdroje pro psaní této práce mně slouží zejména literatura týkající se problematiky českých dějin. Základním pramenem mně jsou Lidická vzpomínání od Eduarda Stehlíka. Dále používám sekundární literaturu; například Velké záhady protektorátu od V. Lišky, Heydrichiádu od Č. Amorta, Atentát na R. Heydricha od M. Ivanova aj.

Kromě literatury jsem spousta informací získala i od pracovníků Památníku Lidice. Osobně jsem toto památné místo navštívila; zdokumentovala jej fotograficky a shlédla perfektně zpracovaný dokument o Lidicích. Dozvěděla jsem se zde další informace získané od pamětníků této tragédie. Nyní se tedy budu věnovat bližšímu rozboru událostí druhé světové války.

1. LIDICE A DUSNÁ DOBA

Dne 27. září 1941 vystřídal říšského protektora v Čechách a na Moravě von Neuratha SS-Obergruppenführer a generál policie Reinhard Heydrich.¹ Tento muž byl z předchozích událostí a míst, kde dříve působil, pověstný svou krutostí a tvrdostí. Stal se klíčovou osobností pro příběh Lidic. Chtěl porazit všechny české vlastence a celý národ germanizovat. „*Prostor Čech a Moravy prohlásil za srdce Říše, kde Češi nemají co pohledávat.*“² Na základě tohoto tvrzení měla být určitá část přesunuta do Říše, aby splynula s tamním obyvatelstvem, další část odsunuta na východ na otrocké práce a zbytek, odmítající se přizpůsobit, měl být postaven ke zdi. Svě plány začal Reinhard Heydrich uskutečňovat ihned, a to zejména když dne 28. září 1941 byl vyhlášen výjimečný stav. Ještě ve větší míře se tak rozběhly zatýkání a popravy.

1. 1 Atentát na Reinharda Heydricha

Tuto tíživou situaci se rozhodl řešit čs. zahraniční odboj v Londýně, který uvažoval o odstranění R. Heydricha. Nastaly rozsáhlé přípravy. Zpočátku bylo k dispozici několik návrhů. První z nich spočíval v provedení atentátu v lesíku u Panenských Břežan, kde měl Heydrich venkovskou rezidenci. Zamýšleli natáhnout přes silnici ocelové lano; kdy řidič vozu by musel zabrzdít a J. Gabčík by poté zahájil palbu ze samopalu. „*Dále se uvažovalo provést atentát v Praze, v zatáčce bývalé Kramářovy vily. Avšak Heydrich tudy nejezdil pravidelně, a tak byl návrh zamítnut. V úvahu připadal také útok na Heydrichův salónní vagón, který parkoval na slepé koleji na kraji Královské obory.*“³ Vše bylo ale jinak.

Konečně dne 27. května 1942 v 10.35 v Praze – Libni byl spáchán atentát na tehdejšího zastupujícího protektora Reinharda Heydricha. Provedli jej dva parašutisté z čs. armády v Anglii Josef Gabčík a Jan Kubiš. Svůj podíl na celé akci měl také parašutista Josef Valčík, který dával Gabčíkovi a Kubišovi signál o příjezdu Heydricha pomocí záblesku kapesního zrcátka, a Adolf Opálka, který vše

¹ Říšský protektor von Neurath nebyl dosti rázný, a proto A. Hitler povolal R. Heydricha, aby vedl veškerou agendu úřadu. V zemi měl za úkol zasáhnout s patřičnou tvrdostí a obnovit tu pořádek.

² Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 12.

³ Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274. str. 32.

ještě z pozadí jistil.⁴ Výsledek celé akce však zpočátku nebyl vůbec jednoznačný. Gabčíkovi nejprve selhal samopal STEN, a proto hodil Kubiš na protektorův mercedes bombu. Útok byl sice nepřesný, ale Heydrich byl při jejím výbuchu vážně zraněn. „*Ve čtvrtek 4. června 1942 ráno R. Heydrich na následky atentátu zemřel. Z nemocnice na Bulovce byla rakev s jeho ostatky převezena na Pražský hrad, kde se o tři dny později uskutečnil vlastní smuteční akt.*“⁵ Parašutisté po provedení akce uprchli a zmizeli v předem připravených úkrytech v Praze. Pro český národ však teprve nyní po Heydrichově smrti začalo to opravdové období hrůzovlády. Bylo vyhlášeno stanné právo a zahájeno rozsáhlé pátrání po pachatelích atentátu. „*(...) Ted' zatknou její sestry a její bratry a muže jejích sester a ženy jejích bratrů a popraví je všechny, protože vybíjení celých rodin je heslem tohoto stanného práva. Poštovní zřízenec, zatčený omylem, stojí dole u zdi a čeká, až bude propuštěn. Slyší své jméno a hlásí se. (...)*“⁶ Těmito slovy popsal jako vězeň gestapa Julius Fučík těžký život této doby, na jaře roku 1942.

K. H. Frank rozhodl, že s okamžitou platností bude nad celým Protektorátem Čechy a Morava vyhlášen civilní výjimečný stav. Svou činnost obnovily stanné soudy, které během následujícího měsíce poslaly na smrt až 1412 osob. Eduard Stehlík⁷ též zmiňuje největší popraviště, které se nacházelo na kobyliské střelnici v Praze a na brněnské Kounicovy koleji. Popravovalo se však i v Pardubicích, Táboře či Lubech u Klatov. Na tehdejší situaci v protektorátu vzpomíná paní Miloslava Suchánková: „*Pokud se snad na podzim 1941 někdo domníval, že hůř již být nemůže, nacistické represálie rozpoutané po atentátu na Heydricha ho nutně musely vyvést z omylu. Už pouhý fakt, že jste v novinách denně viděli dlouhé seznamy popravených, jež byly navíc několikrát denně předčítány v rozhlase a v nichž bylo možné zaznamenat časté vyvražďování celých rodin za pouhé ‚schvalování atentátu‘, bylo nesmírně depresivní a zasévalo to strach a beznaděj. I tak jsme si však nebyli schopni ani v nejmenším představit, že by se toto běsnění*

⁴ Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274. str. 38.

⁵ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 38.

⁶ Konopka, V. *Lidice*. 3. vyd. Praha: Naše vojsko, 1960. D-603036. str. 5.

⁷ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 35.

*mělo naší rodiny, či snad dokonce Lidic, nějakým zásadním způsobem dotknout. Přece se tak stalo.“*⁸

1. 2 Vyšetřování atentátu

Na vyšetřování a pátrání po pachatelích bylo vynaloženo velkého úsilí, výsledek byl však bez úspěchu. Byla slibována dokonce i odměna ve výši 20 miliónů korun za pomoc a odhalení atentátníků.⁹ Změna nastala až šestý den po atentátu, dne 3. června 1942. Do továrny „Palaba“ ve Slaném totiž dorazil dopis adresovaný dělnici Anně Maruščákové. Dělnice byla však nemocná, a tak jej neoprávněně otevřel továrník Jaroslav Pála, spolumajitel továrny na baterie, a přečetl si jej. Toto psaní nevnímal jen jako obyčejný milostný dopis, ale měl u něj jisté pochybnosti.

Text dopisu zněl:¹⁰

*„Drahá Aničko,
promiň, že Ti píši tak pozdě a snad mne pochopíš, neboť víš, že mám mnoho práce a starostí. Onoho osudného dne jsme spal někde na Čabárně. Jsem zdráv. Na shledanou tento týden a pak se již neuvidíme.*

Milan.“

Továrník Jaroslav Pála dopis předal kladenskému gestapu. Dívka Anna Maruščáková byla ještě téhož dne zatčena a o den později i autor dopisu Václav Říha z Vrapic, ženatý muž, jenž se v dopise snažil vyvolat dojem, že se zdržuje ilegálně v křivoklátských lesích a tímto způsobem ukončit známost se svobodnou dívkou. V noci po třetí hodině bylo zatčeno ještě asi 30 mužů z osady Čabárna, ale postupně byli všichni po zjištění, že u nich v noci nikdo nepřespál, do 5 dnů propuštěni. Anna Maruščáková při výslechu však ještě vypověděla, že ji Říha požádal, aby v Lidicích vyřídila pozdrav od Josefa Horáka. Z této výpovědi se stopa po atentátnících začala objevovat u obce Lidice. Gestapo zjistilo, že Josef Horák a

⁸ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 35.

⁹ Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274. str. 47.

¹⁰ Konopka, V. *Lidice*. 3. vyd. Praha: Naše vojsko, 1960. D-603036. str. 6.

Josef Stříbrný skutečně pocházejí z Lidic a oba bývalí důstojníci jsou od prosince 1939 nezvěstní. Všichni si v této době byli jisti, že jsou na stopě atentáčníkům. Hned brzy ráno 4. června 1942 byla v celých Lidicích provedena domovní prohlídka. Hlavní prohlídka však proběhla v rodinách Horákových a Stříbrných, kteří byli zatčeni a odvedeni z obce. V nadcházejících dnech probíhalo kruté vyslýchání těchto rodin. Kromě toho, že Josef Horák a Josef Stříbrný odešli v roce 1939 do zahraničí a od té doby se ani nakrátko nevrátili, ani nepodali o sobě žádné zprávy, se gestapo nic jiného nedozvědělo. I přestože nezískali jakékoliv důkazy o spojení a činnosti těchto mužů, zatklí celé jejich příbuzenstvo (celkem 15 osob). Tato falešná stopa byla důvodem katastrofy obce Lidice.

Kromě dalších důkazů o této falešné stopě je za důležitý považována výpověď šéfa kladenského gestapa Haralda Wiesmanna, který po válce výslovně prohlásil: „*Výsledek celého šetření zůstal negativní.*“¹¹ Což nám vše jen potvrzuje.

1. 3 Tragédie Lidic

Dne 4. června 1942 ráno zemřel v Praze Reinhard Heydrich. V Lidicích mezitím probíhaly rozsáhlé domovní prohlídky. Dne 9. června se pak konal za účasti Adolfa Hitlera a všech vysoce postavených osobností nacistického režimu pohřeb R. Heydricha. Zlomem pro Lidice bylo vyhlášení o opatření, které se na ně chystalo. Sdělil jej K. H. Frank v 19.45 z Berlína do Prahy; na rozkaz svého Vůdce. Opatření znělo: 1. všechny dospělé muže zastřelit, 2. všechny ženy převézt na doživotí do koncentračního tábora, 3. děti, které je možno poněmčít, shromáždit a dát do rodin SS v Říši. Zbytek vychovat jinak. 4. Obec úplně vypálit a srovnat se zemí.¹² Tento příkaz najdeme snad v každé literatuře, ve které najdeme jen určitou zmínku o Lidicích. Těchto několik hrůzných slov snad nikdo nezapomene...

Horst Böhme ihned přistoupil k realizaci. Celá vesnice byla obklíčena; do vsi pustili každého, ze vsi už nikoho. Paní Magdalena Hocková na ten okamžik vzpomíná: „*Ve čtvrt na deset nás začali obklíčovat. Slyšela jsem za plotem nějaký hluk, a tak jsem se domnívala, že sousedka křičí na děcko. Vyšla jsem tedy na zahrádku a najednou koukám, kolik je tam vojska. Doslova lítali kolem nás tam*

¹¹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 40.

¹² *Tamtéž*. str. 41.

zadem až dozadu do polí. Metr od sebe byli, metr od sebe. To si ani neumíte představit, kolik jich bylo. Nakonec se zastavili jeden vedle druhého a udělali takový řetěz, který sahal až do makotřaské višňovky. Lidice byly úplně obklíčené, ani kočka by snad neutekla. Manžel byl právě na odpolední, přišel domů, povídám mu, co se děje, a on na to, že je taky viděl a že se z toho nezblázní a že si půjdeme klidně lehnout, protože je po šichtě unavený. Tak jsme si šli lehnout a v noci přišli Němci...“¹³

Po půlnoci byli obyvatelé hornické obce Lidice hlučně a násilím buzení a vyhánění ze svých domovů. Byli nuceni si vzít jen cenné věci, obléknout se a připravit se co nejrychleji k odchodu. Hlavní aktéři celé této tragédie v Lidicích, kteří vše měli na starosti, byli především Böhme, Geschke, Wiesmann a podplukovník četnictva Vít.¹⁴ Na návsi u kostela sv. Martina byli muži odděleni a ženy s dětmi odvedeny do místní školy. Ráno pak byly teprve převezeny krytými nákladními automobily do tělocvičny kladenské školy, kde jim byl odebrán veškerý majetek a cenné věci, které měly v tu chvíli u sebe. Ženy tu na zemi velké kladenské tělocvičny jen čekaly a vzpomínaly na své muže, se kterými se ani nestačily rozloučit; u kostela je ženy viděly naposledy.

Z knihy *Lidické vzpomínání*, Olga Horešovská, která bydlela v Lidicích č. 9, vypráví: „*Nacisté k nám přišli o druhé hodině v noci. Házeli kamení do našich oken a křičeli, abychom do tří minut opustili byt. Můj manžel jim sdělil, že jsem ještě nemocná s dítětem 15 dní starým, ale na to jen vykřikli: Alles heraus! Nemohla jsem proto vzít všechno, co by novorozené potřebovalo. Nacházela jsem rychle to nejnutnější do brašny, načež jsem byla s dítětem odvedena do lidické školy. Tam jsem žádala, abych mohla vzít s sebou dětský kočárek. Když jsem ho v doprovodu německého vojáka přivezla ke škole, byly ostatní ženy už v nákladním automobilu. Jeden z nacistů kopl do mého dětského kočárku, kočárek byl odmrštěn stranou a tam už také zůstal.*“¹⁵

Muži byli již pozavíráni ve sklepě, stodole a chlévě Horákova statku. Již v půl čtvrté ráno přijela z Prahy pověstná popravčí četa. Kolem sedmé hodiny ranní bylo na zahradu přivedeno prvních pět mužů a postaveno ke zdi. Jelikož tento proces šel velmi pomalu a němečtí vojáci začínali být nervózní, navíc potřebovali odpočinek a

¹³ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 41.

¹⁴ *Tamtéž*, str. 41.

¹⁵ *Tamtéž*, str. 44.

museli se v tomto činu střídat, tak počet lidických mužů zvýšili velitelé na deset. Těla zabitých však nechávali na svých místech, a tak nově příchozí si museli stoupat řadu před ně a dívat se na jejich tváře a nebohá těla. Věděli tak, co je čeká. Každý z lidických mužů byl střelen dvěma ranami do prsou a jednou do hlavy.¹⁶ Muži, kteří se poté ještě hýbali, byli dostřeleni revolverem. Je důležité na tyto lidické muže pohlížet jako na hrdiny, neboť nikoho z mužů nepřiváděli spoutaného, oči jim nebyly ani zavazovány. Vše tedy na vlastní oči viděli. Sám Harald Wiesmann po válce o mužích vypověděl toto: „*Lidičtí muži šli volně, zpříma a statečně, nedošlo k žádným slabošským scénám. Rozsudek jim nebyl předčítán, byli střeleni bez odůvodnění exekuce.*“¹⁷

Obr. č. 1: Zastřelení lidických mužů.

Zdroj: Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. s. 23.

Nacisté přepočítávali obyvatele a když zjistili, že jim někteří muži chybí, ihned se dali do pátrání po nich. V několika případech zjistili, že odešli na noční směnu. Tito muži byli tedy popraveni po svém návratu z práce. Popravy skončily k polednímu; v zahradě Horákova statku zůstalo ležet 173 těl.¹⁸

¹⁶ Kolem poprav mužů se vedlo několik řečí. Mnozí odborníci se například rozcházejí v počtu popravených, i přestože si Němci velmi zodpovědně vedli jejich seznamy. Dále byly různé názory na dobu trvání tohoto hrůzného činu. Přibližně se odhaduje a též i tato hypotéza převažuje, že akce trvala mezi dobou 7 až 16h. Jiné tvrzení uvádí jednu hodinu, o čemž však můžeme pochybovat.

¹⁷ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 46.

¹⁸ Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274. str. 49.

Ve čtvrtek 11. června 1942 byli velitelem terezínského ghetta Siegfriedem Siedlem a velitelem Malé pevnosti Heinrichem Jöckelem do Lidic přivezeni Židi, aby zde vykopali hromadný hrob pro zavražděné lidické muže. Jáma o rozměrech 12 X 9m a hluboká 4m měla být vykopána co nejrychleji. Práce trvala 36 hodin, během ní byli hrobníci popoháněni a mláceni; museli pracovat i přes noc. Z mrtvol pak museli stáhnout lepší oblečení a boty, bralo se jim vše cenné, co měli v kapsách, vylamovali jim zlaté zuby. Vše si pro sebe ponechával velitel Seidl. Těla do hrobu rovnali, posléze už jen házeli a nakonec je posypali vápnem. Do hrobu ještě přihodili dva zastřelené psy. Mezitím hodovali a opíjeli se. Po vyvraždění mužů byla na řadě ves – její zpusťošení a vymazání z mapy, čehož chtěl Vůdce docílit.

1. 4 Likvidace a zpusťošení obce

Během poprav mužů obcházely skupiny vojenských jednotek vybavené hořlavinami lidické domy. Nacisté se s ničením nezastavili ani u kostela sv. Martina. Ještě ke všemu si vše filmovali; na místě vše řídil odborný poradce NSDAP pro filmové záležitosti Franz Treml.¹⁹ Původní záměr byl takový, že to, co natočí, budou vysílat občanům. Nakonec přes odpor lidí z toho sešlo. Po válce se však část natočeného materiálu podařilo objevit, v pozdějších letech se tento nález stal velmi důležitým důkazným materiálem. Po vypálení obce Lidice nastal čas pro nálože. Nacisté doopravdy přikládali obrovský vliv na zničení Lidic. V obci nesmělo nic zůstat na svém místě.

Dalším barbarským činem, který nacisté provedli, bylo zničení lidického hřbitova. Nejdříve byly pokáceny pomníky, pak přišly na řadu náhrobní kameny a nakonec byly z hrobů vyprošťovány rakve. Vše vydrancovali a vykradli. K ničení tu byly použity i trhaviny. Poté náhrobní kameny odvezli z Lidic do Prahy, kde je příslušníci RAD použili do základů svých kasáren na Veleslavíně. V Lidicích nezůstal nikde ani kámen na kameni. Vše bylo zničeno.

¹⁹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 58.

„Paní Marta Harlasová šla navštívit do nemocnice na Bulovce svého bratra a jedním z pacientů na pokoji byl i šestnáctiletý německý chlapec. Když se ho přítomní zeptali, „*Jak jste se sem vlastně dostal?*“, obdrželi následující odpověď: „*Jsem velitelem čety, která odklízí Lidice... Největší legrace byla, když jsme dali nálože do hřbitova. To jste měli vidět, jak lítaly v povětří mrtvoly! Hlavy, nohy, ruce, některé hlavy s dlouhými vlasy, to byly ženské a my jsme s lebkami hráli kopanou... Až tam skončíme, tak se to urovná a oseje. Potom všechny polnosti Lidic a okolí dostane darem paní Heydrichová.*“²⁰ Tato vzpomínka vypovídá o vnitřním přesvědčení a necivilizovaném chování německých vojáků k našemu obyvatelstvu.

Nacisté místo, kde dříve stávaly Lidice, nazývali jako „Vorwerk“. ²¹ Chtěli dosáhnout i změny celého povrchu a zdejší krajiny, a tak docházelo k přemísťování sutin. Vše bylo následně pokrýváno dováženou ornici. Změněno bylo i koryto zdejšího potoka, jenž kdysi protékal jejím středem. I Podhorův rybník byl postupně zavážen. Ani jediný strom tu nezůstal.

1. 5 Kobylické popraviště

Ještě než se zaměříme na osud žen a dětí, zmínila bych pokračování tragédie Lidic, které se konalo 16. června 1942, kdy bylo na střešnici v Praze popraveno dalších 26 lidických obyvatel. Šlo o patnáct příslušníků rodin Horákových a Stříbrných, zatčených v Lidicích 4. června 1942 a dále osm dělníků, kteří byli osudného dne 10. června 1942 na noční směně. Popraven byl též František Pitín, který gestapu utekl, ale záhy byl dopaden; Bohumil Pospíšil, který byl v té době v nemocnici; dva nedávno patnáctiletí chlapci Josef Doležal a Josef Nerad a i V. Michalský s manželkou Jarmilou, která měla vyřídít pozdrav rodině Horáků od Josefa Horáka.²²

V době popravy mělo gestapo již několik hodin v rukou bývalého parašutistu Karla Čurdu, který naše parašutisty zradil.²³ Zároveň se však vědělo, že Lidice neměly s atentátem nic společného. Přesto byly popravy vykonány. Dva dny po kobylické popravě občanů Lidic obklíčilo gestapo pravoslavný chrám sv. Cyrila

²⁰ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 65 - 66.

²¹ *Tamtéž*, str. 66.

²² *Tamtéž*, str. 68.

²³ Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274. str. 51.

a Metoděje v Resslově ulici v Praze, kde se naši parašutisté ukrývali. Nastal tvrdý boj. Němci byli v přesile. Trojice hrdinů (nadporučík Adolf Opálka, rotmistr Jan Kubiš a četař Josef Bublík) se tak ocitla v bezvýchodné situaci. A. Opálka a J. Bublík zvolili smrt vlastní rukou, třetí, těžce raněný Jan Kubiš, zemřel při převozu do nemocnice.

Poté se boj přesunul do krypty, kde se ukrývali podporučík Josef Valčík, rotmistr Josef Gabčík, rotný Jaroslav Švarc a četař Jan Hrubý. Tito parašutisté nakonec zvolili hrdinskou smrt a poslední náboj si nechali pro sebe. Jejich rodiny ale byly zavražděny v koncentračních táborech. Popravy v Kobylisích se dočkali i představitelé pravoslavné církve, kteří parašutistům ve dnech 4. a 5. září 1942 poskytli útočiště.

2. LIDICKÉ DĚTI

Zde byl osud snad nejtvrdší. Nejmladší, bezbranní obyvatelé obce Lidice byli spolu se ženami převezeni do Kladna. Zde, v kladenské tělocvičně tamního reálného gymnázia, strávily dva dny a tři noci. Gestapáci se zaměřili zejména na děti, kdy si pořizovali jejich přesný popis. Zjišťovali barvu jejich vlasů, očí, tvarů hlaviček. Zároveň také vyzvídali, zda někdo nemá nějaké příbuzné v cizině, zvláště v Německu, a zdali hovoří německy. Byl tu také sestaven celkový soupis dětí s počtem devadesát jedna.²⁴ Nejhorší chvíle však teprve nastala, kdy oddělili ženy od svých dětí. Tragédie nastala v pátek 12. června 1942 večer. Ženám bylo řečeno, že na nějaký čas půjdou do pracovního tábora, kam pojedou vlakem a děti kvůli většímu pohodlí tam přepraví autobusy. V tělocvičně však nastala panika. Matky své děti nechtěly vydat, byly naprosto zoufalé, neboť jim brali to jediné a nejdražší, co měly.

Růžena Petráková, která byla na Kladně se svými třemi dětmi, později vypravovala: *„Moje nejmladší dítě, Zdeněček, kterému bylo teprve deset let, se ode mne nechtěl odloučit. Vtom k nám přiběhl jeden z úředníků gestapa, vyrval mi ho a mrštil jím proti zdi. Všechny jsme začaly křičet, načež gestapáci začali střílet z pistolí do stropu s tím, že příště budou střílet do dětí. Položilené jsme jim musely děti vydat. Od té doby jsem již Jiřinku, Mílu a Zdeněčka nikdy neviděla. Po celou dobu, co jsem byla v Ravensbrücku, jsem věřila, že jsou naživu a že je opět spatřím. Když jsem se po osvobození vrátila domů, našla jsem jen hrob svého muže, ale ani památky po svých dětech.“*²⁵

Pro uklidnění celé situace příslušníci jednotek SS řekli, že ženy ve vysokém stupni těhotenství a matky s dětmi do jednoho roku pojedou spolu s ostatními dětmi jako dozor a že bude o všechny náležitě postaráno. To vše byla jen lež. Poté zase začali vyvolávat děti podle abecedního seznamu.

Byl slyšet jen pláč a nařikání. Jak vypověděla další lidická žena, po celou tu dobu, co byly v kladenské reálce, tak dodnes slyší, jak její dcera Maruška strašně křičela: *„Maminko, proboha nedávej mě, oni mě zabijou! To jsi máma, když mě dáš?!“*²⁶

²⁴ viz Příloha č. 1: Seznam 91 lidických dětí ze dne 11. června 1942. str. 49.

²⁵ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 56.

²⁶ *Tamtéž*. str. 56.

Po rozdělení a odloučení dětí od matek nejprve auty odvezli matky, poté odvedli ven do šedivého auta německého červeného kříže, značky 11 - 136. 436, tři děvčata, chlapce a dvě děvčátka. Byly to děti, které podle přísných kritérií odpovídaly německým představám, a tak tyto tři děti byly určeny k poněmčení. Jednalo se o chlapce Václava Zelenku, holčičky Haničku Špotovou a Dášu Veselou, která se však Němcům později zřejmě znelíbila a poslali ji tak do Chelmná, kde byla zavražděna společně s dětmi z Ležáků. Poté přišly na řadu ostatní děti, které byly postupně vyváděny ven ze tříd doprovázené silnou stráží, která s nimi šla přes nádvoří gymnázia až ke vratům, odtud byly odváženy do Polska.

2. 1 Lidičtí pohrobci

Na Kladně zůstaly po odjezdu žen a dětí nejdéle Anna Kohlíčková, Marie Hanžlová, Žofie Pešková a Marie Müllerová, které se v červnu 1942 nalézaly ve vysokém stupni těhotenství.²⁷ Z kladenské nemocnice, kde jim opilovali kliky od oken, zamkli dveře a hlídali je strážé, byly převezeny do Prahy-Vinohrad, do ústavu v Dykové ulici 20. Po porodu jim byly děti odebrány, pokřtěny německými jmény a pod nimi také zapsány v matrice.

Nejprve porodila Anna Kohlíčková dceru, která dostala falešné německé jméno Anna Carol, 1. září 1942 však zemřela. Dne 20. září 1942 zemřel i syn Marie Hanžlové Karlík, zapsaný pod jménem Marius Victor. Další dvě ženy porodily své děti, ty jim pak byly též odebrány a ženy odvezli do Terezína, poté do Ravensbrücku. Věra Müllerová byla přejmenována na německé jméno Antonie Dressler, Marie Pešková na Eriku Graf. Zatímco první děvčátko se po válce podařilo nalézt, Maruška Pešková podle nacistické dokumentace zemřela 2. června 1943. Podobný osud stihl ještě další dvě ženy. Je znám však i případ, kdy žena Františka Hroníková porodila v koncentračním táboře. Její syn však žil jen několik minut. Nacisté v Ravensbrücku totiž zahájili provádění potratů těhotným ženám. Pokud se dítě narodilo, bylo již předem určeno k smrti. Okamžitě jim byl zlomen vaz a pak byly spáleny v kotelně ústředního topení. Františka Hroníková na tyto

²⁷ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 19.

děsivé okamžiky vzpomínala: „*Hrozně jsem se bála jít do táborové nemocnice, ale musela jsem nakonec přece jen jít. Přišla jsem tam asi v deset hodin večer, když jsem již měla velké bolesti. Byla jsem přijata hrozně. Potom se mi v půl dvanácté narodil chlapeček. Nikdo při tom nebyl. Zato po narození děcka přišla ke mně okamžitě esesačka, dítě mi odebrala, zabalila je do prostěradla a odnesla.*“²⁸ Děťátko ve vedlejší místnosti zabili, tak jako zabíjeli všechny narozené děti. Po chvíli přišly za ženou další dvě příslušnice jednotky SS a zmlátily ji. Křičely na ni, proč přišla tak pozdě večer a rodila v místnosti, kde se spalo. Po porodu na ni ihned otevřely dokořán okno. Ráno žena prosila o mísu, ale ani tu jí nedaly. Zase ji zmlátily a přikázaly jí, že to musí vydržet. V poledne dostala k obědu krmnou řepu, ale nemohla spolknout ani sousto. V táborové nemocnici, kde byla neustále bita, zůstala Františka Hroníková asi týden, poté šla raději zpět na blok. Za čtrnáct dní musela již zase pracovat.

2. 2 Další osudy dětí – polská Lodže

Z kladenské reálky odjel transport 88 lidických dětí do Lovosic. Nastoupily do vlaku, který je dopravil 13. června 1942 do Lodže, německy Litzmannstadt.²⁹ Zde byly děti drženy v budově bývalé textilní továrny³⁰, která byla součástí sběrného tábora, podléhající Hlavnímu rasovému a přesídlovacímu úřadu. Poté děti poslali do vyhlazovacího tábora v Chelmnu. Nikdy se tyto děti se svými maminkami už nesetkaly, jak jim bylo zpočátku slibováno. Žily tu na holé zemi, na betonu. Ani trocha slámy tu nebyla. Trpěly hladem, ráno a večer dostávaly černou kávu a chléb a v poledne jakousi polévku s kouskem brambory nebo s kroupami. V celé budově, jelikož šlo o sběrný tábor, se nacházelo i dost lidí, dospělých i dětí, vesměs Poláků. Na rozkaz velitelského tábora nesmělo nikomu být poskytováno ani žádné lékařské ošetření. Děti tu trpěly nedostatkem hygieny i nemocemi. Nikdo si jich tu však nevšímal, jen byly strážemi hlídány. Celý den neměly nic na práci, a tak jen

²⁸ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 75.

²⁹ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 23.

³⁰ Neví se, ani jak dlouho tu pobývaly. Zřejmě kolem čtrnácti dní, jak bylo zjištěno z jednotlivých výpovědí.

polehávaly, chodily po dvou místnostech, které byly pro ně určeny, či vycházely na dvůr, který továrnu obklopoval. Jejich úkolem bylo postarat se o děti, které byly ještě velmi malé. Nebylo to však jednoduché, jelikož u sebe téměř nic neměly. Emílie Frejová vypráví, jak se starší děti staraly obětavě o ty mladší: *„I z toho ničeho, co jsme měli k dispozici, jsme se snažili malým miminkům pomoci, ale bylo to tak složité. Neměli jsme kupříkladu žádné plenky, do nichž bychom je přebalili, když se nám pokakala, a tak jsme mezi sebou dali dohromady, co kdo měl: košílky, kombinačky, halenky, nátělníky, a ty jsme pak jak plenky používali. Protože byla nouze o vodu, vymáchali jsme vždy ty použité v kalužích kolem továrny a pak jsme je pro ty malé děti sušili. Špatné to bylo i s jídlem. Všichni jsme měli hlad, ale jak nakrmit ty nejmenší? Když nám ráno přinesli bandasku černého kafe, chleba a nějakou řepnou marmeládu, tak jsme to dětem nadrobili do hrnečku a krmili jsme je tím.“*³¹

Po určité době, když děti přijely do Lodže, tak úředníci místní služebny Hlavního rasového a osídlovacího úřadu vybrali náhodně k poněmčení sedm dalších lidických dětí. Vybrali si šest děvčat (Marie Doležalová, Emílie Frejová, Anna a Marie Hanfová, Eva Kubíková, Věra Vokatá) a jednoho chlapce, Václava Hanfa, kterého zachránily jeho dvě sestry, když pro něj hlasitě plakaly. Tyto děti byly ihned po vybrání odvezeny pryč z Lodže.

V úterý 30. června 1942 dostaly lidické děti možnost napsat korespondenční lístky svým příbuzným. Němci chtěli, aby se zejména ty starší děti trochu před svým odjezdem uklidnily a u jejich příbuzných v Čechách vzbudily dojem, že děti byly skutečně kamsi odeslány na převýchovu. Hrozné však je, že v době, kdy děti své dopisy psaly, bylo o jejich osudu už dávno rozhodnuto. Příbuzní a známí na dopisy dětí ihned zareagovali, bleskově na uvedenou adresu poslali peníze a balíčky s jídlem a oblečením. Vše se však jako nedoručitelné vrátilo zpět. Děti se jim pak už od té doby neozvaly. Nyní bych tu odcitovala několik dopisů, které děti napsaly svým příbuzným a známým.

Lístek od Jaroslavy Štorkové byl adresován Marii Bartůňkové v Praze: *„Drahá tetičko a strýčku, srdečný pozdrav z Polska zasílá Jaruška. Tetičko, nevíš něco o mamičce a tatíčkovi? O tatíčkovi nevím již tři neděle a o mamičce šestnáct dní. Náš majetek je to, co máme na sobě, a proto tě prosíme, kdybys byla tak dobrá a kdyby*

³¹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 78.

bylo možno, něco mně poslala. A to hlavní, nějaké jídlo a prádlo. A prosím tě ještě o dopisní papír, německé známky a cívku nití a nějaké jehly. Tetičko, máme třikrát denně jíst málo a málo. Odpusť, že na tobě chci jídlo a vím, že ti nepřebývá, ale máme tu hlad. Nevíš něco o Lidicích? A nějaké podrobnosti? Tetičko, prosím tě, zašli mi na sebe pořádnou adresu. Srdečný pozdrav a mnoho pusinek zasílá vaše neteř Jaruška Odepište ihned!“³²

Jiřina Petráková napsala babičce Josefě Doležalové v Bělokách: „Milá babičko, předem přijměte ode mne srdečný pozdrav a vzpomínku od nás. Babičko, jsme v Polsku. Rádi bychom vás viděli. Rodiče? Jsou na práci? Jestli byste nám poslala něco k jídlu. Jednu lžici. Babičko, pozdravujte od nás Toniho a rodinu Doležalovic. Také kdybyste mně mohla poslat punčochy. Míla a Zdeněk by chtěli vdolky. Dále, kdybyste byla tak hodná a sehnala klukům nějaké kalhoty. Ještě vás prosím, abyste nám poslala aspoň 5,- K, ale papírové nám neposílejte, jen kovové. Ještě jednou vás libá a zdraví Jiřka, Miloš a Zdeněk Odepište ihned!“³³

Evička Kafková psala své tetě Heleně Šefčíkové do Unhoště: „Milá teto, srdečný pozdrav z Polska zasílá Eva, Ema a Venda Pelichovských. Milá teto, jsme zde bez maminky a bez tatínka. Jsme zde jen o jedněch šatech, a proto vás prosíme, zdali byste nám něco neposlala, nějaké staré střevíce. Byla byste tak laskava a poslala nám kousek chleba nebo nějakou buchtu. Vše rádi přijmeme. Eva tu již zase stonala a již se uzdravila, ale za moc to nestojí. Vy jste zdraví a pohromadě. Jak se vám daří? Ještě jeden pozdrav a prosbu. Kéž byste nám něco poslali, a to co nejdříve, neboť nevíme, jak dlouho budem na místě. S pozdravem Sbohem Eva Kafková, Ema, Venda.“³⁴ Další ukázky z dopisů od lidických dětí poskytnu k nahlédnutí na konci této práce, v příloze.³⁵

I přes zákaz se v Lodži našlo pár jedinců, kteří chtěli lidickým dětem alespoň trošku v něčem pomoci. Pomoc jim poskytla například ošetřovatelka Julie Makowská, která po válce poskytla i důležité svědectví o pobytu těchto dětí v Lodži a dále Polák, dr. Jan Zielina, který pro nejmenší děti uspořádal mezi svými známými a lékaři sbírku potravin, které poté dětem upravovala sestra Makowská.³⁶

³² Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 80.

³³ *Tamtéž*. str. 80.

³⁴ *Tamtéž*. str. 79.

³⁵ viz Příloha č. 2 – 4: *Dopisy od dětí*. str. 50 - 52.

³⁶ viz Příloha č. 5: *Budovy, kde děti sídlily. Ošetřovatelka Julia Makowská*. str. 53.

Ve čtvrtek 2. července 1942 pak bylo zbývajících 81 lidických dětí předáno v Lodži místní úřadovně gestapa. Odtamtud je nechali převést do vyhlazovacího tábora v Chelmně nad Nerrem, asi sedmdesát kilometrů vzdáleného.³⁷ Žádné další písemné stopy o osudu těchto dětí nebyly nalezeny, i přesto je takřka jisté, že byly zavražděny hned v den svého příjezdu. Jedinou z mála výpovědí poskytl chelmský zahradník Andrzej Miszaka, který 18. listopadu 1947 vypověděl: „*Jednoho dne (datum si již nepamatuji) v létě 1942 v odpoledních hodinách, když jsem jel z údolí nahoru po silnici v blízkosti tehdejšího vyhlazovacího tábora, zpozoroval jsem dvě auta krytá plachtami, která zastavila před branou tábora. Na každém autě seděl vpředu vedle řidiče a také vzadu jeden esesman. Viděl jsem, že z těchto aut vytahují děti od nejútlejšího věku až asi do 14 let.*“³⁸ Poté příslušníci jednotek SS seřadili děti do čtyřstupů a zavedli je do tábora, ohrazeného dvoumetrovým vysokým dřevěným plotem. Chelmský zahradník A. Miszaka děti naposledy zahlédl, jak stojí nahé u oken zdejšího zámku.

Na základě této výpovědi a shodě s dochovanými dokumenty a výsledky šetření prováděného po válce v Lodži, lze považovat za bezpečně prokázané, že děti z Lidic byly zavražděny v plynových autech, kdy zavřeli dveře, nastartovali motor a výfukový plyn tak vnikal zvláště konstruovanou výfukovou rourou do utěsněné kabiny. Po čtyřech až pěti minutách utichl křik. Těla pak byla následně pohřbena v lesích v okolí Chelmně nad Nerrem.

Do Lodže byly 6. července 1942, čtyři dny po lidických dětech, odeslány ještě děti z vyvražděných Ležáků a šestiletá Dáša Veselá z Lidic, kterou původně vybrali k poněmčení. Nakonec jí tuto možnost odebrali, a tak skončila také v Chelmně. Podle střízlivých odhadů bylo v Chelmně zavražděno až 350 000 lidí.³⁹

³⁷ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 41.

³⁸ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 82.

³⁹ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 41.

2. 3 V dětských domovech

Sedm dětí, vybraných k poněmčení, odvezli do tábora Hlavního rasového a osídlovacího úřadu v lodžské Sporné ulici 71.⁴⁰ Zde byly děti znovu zkoumány a přeměřovány. Poté jejich cesta směřovala do dětského domova v Puschkau u Poznaně. Zde se učily ručním pracím a hlavně německému jazyku. Pokud uslyšeli, že si děti povídají česky, následoval trest. Odtud pak byly děti vybírány a postupně přiděleny do německých rodin v různých krajích Německa.

Například Marie Doležalová byla dána rodině Alfreda Schillera, dříve obchodník s obrazy, bytem v Poznani. Věře Vokaté bylo sedm let, když byla z Puszykowku převezena do kláštera v Blütenau, odkud si ji vzala rodina Alberta Melnika. Podobné osudy měla i Marie Hanfová, která byla tehdy prodána za 50 marek do německé rodiny Richterových v Dessau, kde byla až do roku 1945. Dále Emílie Frejová a Anna Hanfová, která přišla do rodiny Elizabeth Straussových.

Horší osud čekal na chlapce. Ti se museli učit tvrdému německému vojenskému drilu a vystřídal tak i několik táborů. Za každý přestupek byli trestáni bitím. Chlapce chtěli tedy vychovat pro armádu. Václav Zelenka sám toto také zažil. Z dětského domova se však naštěstí nedostal do nacistické rodiny, ale do rodiny Karla Wagnera, dělníka, kterého nesmírně miloval. Opačné chování měla k Vaškovi však matka v domácnosti, která k dítěti moc nepřilnula. Pořád jej za něco bila. Jak sám Václav Zelenka o sobě píše⁴¹, že jako malý byl zřejmě celkem hodný, neboť si z tábora na žádné velké tresty nevzpomíná. Jiný případ byl u Václava Hanfa. Ten zlobil, nechtěl se učit německy a chodil za školu. Vystřídal také několik táborů. To nejhorší pro něj však nastalo, když byl zařazen do Hitlerovy mládeže. „*Chtěli mít ze mne vraha, který by jako oni ničil a zabíjel nevinné lidi. Nacisté ze mne chtěli vychovat takového zločince, jako byli oni, chtěli, abych zapomněl na svou vlast a na svůj národ. Byl jsem přinucen, abych cvičil jako člen Hitlerjugend, ale nemohli ve mně zlomit vědomí, že jsem Čech. (...)*“⁴²

Předposledním dítětem, které jsem tu ještě nezmínila a bylo vybráno k poněmčení, též vyrůstalo v dětských domovech, byla Hanička Špotová. Byly jí

⁴⁰ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 26.

⁴¹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 93.

⁴² *Tamtéž*. str. 89.

dva roky, když ji nacisté odvezli z Lidic. Po pobytu v dětském domově v Puschkau vystřídala tři rodiny, než se jí v roce 1947 podařilo objevit a vrátit do Čech. Zcela odlišný od ostatních dětí se odvíjel osud Evy Kubíkové. Její teta žila v Německu, a tak se jí podařilo dostat dívku do vlastní péče.

2. 4 V pražských ústavech

Děti, které nedosáhly v době hrůzného činu na obec Lidice jednoho roku, byly v kladenském gymnáziu na levém zápěstí orazítkovány číslem a 13. června německým Červeným křížem předány do Zemské porodnice a ústavu pro péči o dítě v Praze II, Karlově ulici.⁴³ Zůstaly tu do konce roku 1942 a 1. ledna 1943 byly umístěny v německém dětském útulku Masarykových domovů v Praze – Krči. Zde se pak všech sedm dětí, až na výjimku Františka Černého, který zemřel již 2. července 1942, dožilo konce války. Děti, kterým v době vyhlazení obce dosud nebyl jeden rok, měly v podstatě štěstí. Šlo o Veroniku Hanfovou, Pavla Horešovského, Josefa Minaříka, Jiřího Müllera, Libuši Müllerovou a Jiřího Pitína.⁴⁴

Matky těchto dětí byly ihned dopraveny nákladními automobily do koncentračního tábora v Terezíně a po měsíčním věznění byly převezeny za ostatními lidickými ženami do Ravensbrücku.

⁴³ viz Příloha č. 6: *Zpráva Zemské porodnice a ústavu pro péči o dítě v Praze*. str. 54.

⁴⁴ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 19.

3. LIDICKÉ ŽENY

Po odebrání dětí bylo 184 lidických žen dne 12. června 1942 naloženo na nákladní auta a odvezeno na kladenské nádraží. Němečtí vojáci pak všechny ženy nahnali do speciálně eskortou střeženého osobního vlaku. V neděli ráno 14. června 1942 vlak zastavil a ženy byly na místě. Ocitly se v koncentračním táboře Ravensbrück. Jednalo se o jeden z největších nacistických koncentračních táborů pro ženy, který nacisté zřídili 15. května 1939 u městečka Fürstenburg, asi 90 km severně od Berlína, jemuž od léta 1942 velel SS-Hauptsturmführer Fritz Suhren.⁴⁵ K táboru patřilo jedenáct menších pobočných táborů v Meklenburském kraji. V Ravensbrücku bylo umučeno nebo zemřelo strádáním, vysilující prací a nemocemi 92 000 žen, příslušnic třidvaceti národů.⁴⁶

Zpočátku tu byly ženy vězněny společně, později byly rozděleny podle národností a podle zaměstnání, které v táboře vykonávaly. Pro označení jim k tomu sloužil trojúhelník, který spolu s číslem osoby musela mít každá žena přišitý na oblečení. Červený trojúhelník označoval politické vězně, ten měly i lidické ženy. Zelený měly vězeňkyně, které po odpykání trestu v kriminále místo na svobodu přišly do lágru, černý trojúhelník měly asociálky, fialový jehovistky, žlutou Davidovu hvězdu měli Židi a černožlutou hvězdu ten, kdo Židům nějak pomáhal.

Lidické ženy se musely na nádraží seřadit do zástupu po pěti a takto dále postupovat. Hlídaly je ženy v uniformách SS, za opaskem s pistolí a s vlčákem. Řvaly na ně a neustále je mlátily. Pak se ocitly před bránou s nápisem „Arbeit macht frei.“ „*Teprve zde v „bádu“ se dozvěděly, že jsou v koncentračním táboře, a nikoli jen v táboře pracovním, jak jim bylo slíbeno.*“⁴⁷ Některé ženy ostříhali a všechny převlékli do vězeňského oblečení s číslem, které si musela každá žena zapamatovat a hlásit se pod ním u SS-osob a dozorců.

O koncentračních táborech se dnes toho už spousta ví, i když nejvěrohodnější zprostředkování může jen stěží vyjádřit skutečnost, kterou si ženy samy prožily. Člověk byl vytržen z rodinného života, zázemí, bez jakékoliv přípravy; sám tu však nebyl. Nicméně nebylo to nic lehkého. Nikdy člověk nevěděl, co právě dozorce napadne, komu se znelíbí. Každý tu znal jen apel, dvanáct hodin práce ve dne

⁴⁵ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 96.

⁴⁶ *Tamtéž*. str. 90.

⁴⁷ *Tamtéž*. str. 97.

v noci, zase apel a pořád dokola. Okamžik změny nastal jednou za měsíc, když lidické ženy mohly napsat dopis svým příbuzným. Ovšem jen na předtištěných formulářích o rozměru A5 a v německém jazyce. Rovněž jednou měsíčně mohla žena zase dopis od někoho dostat. Ten pak procházel přísnou cenzurou. Jejich dopisy domů vždy obsahovaly dotaz, co je s mužem a dětmi. I odpovědi na tyto otázky byly stále stejné. „*Muži jsou jako vy, děti psaly z Polska.*“⁴⁸ Od prosince 1942 byly povoleny i balíčky. I ty podléhaly přísné kontrole, zdálo-li se dozorkyni, že je moc velký, polovinu zabavila, což činila také, když se jí něco z balíčku zalíbilo. Od počátku roku 1945 však balíčky i dopisy přestaly vzhledem k stále se blížící frontě zcela docházet.

Ženy tu neustále pracovaly. A to na nádraží, kde pokládaly koleje, stavěly silnice, pracovaly v tkalcovně, v továrnách na munici, v leteckém průmyslu, u Siemense zhotovovaly potenciometry do ponorek, pracovaly na šití vězeňských šatů a byly vybírány na těžké vysilující práce. V koncentračním táboře Ravensbrück bylo nejdůležitější pro ženy vydržet a pracovat. Kdo nepracoval, toho poté odvedli do jiného tábora, kde se jej zbavili. Vše bylo pro ženy velmi fyzicky náročné. Málo jídla, spánku, žádná hygiena, lékařské ošetření, jen nemoci ze špíny a hladu, dále teror, násilí, apely a ještě ke všemu špatná psychická stránka. Nebylo to lehké, ale ženy z Lidic věřily ve svůj návrat domů, kde na ně všichni už budou čekat. To jediné je zde udržovalo při životě.

„*Žily jsme stále jen Lidicemi a našimi rodinami. Hned ráno jsme si vyprávěly, že se nám zdálo o Lidicích, a hned jsme si to navzájem sdělovaly. Také jsme využívaly každé příležitosti, abychom získaly o Lidicích nějaké informace. Když do tábora dorazily nějaké vězeňkyně z Čech, hned jsme se jich vyptávaly, zda neslyšely něco o Lidicích nebo o lidických mužích. Jenže ty nově příchozí byly již v bádu, kde také pracovala Češka, varovány, že jsou zde ženy z Lidic, že jsou ve špatném psychickém stavu a že se jim za žádnou cenu nesmí říct, co se v Lidicích odehrálo. (...)*“⁴⁹ takto na vše vzpomíná Miloslava Suchánková.

Bití a násilí v táboře však ještě nebylo to nejhorší. Docházelo i k takovým věcem, kdy nacističtí „lékaři“ prováděli na ženách své zločinné experimenty. Pokud jej někdo přežil, byl většinou poté popraven.

⁴⁸ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 15.

⁴⁹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 111.

V koncentračním táboře Ravensbrück zemřelo několik lidických žen. První obětí druhé světové války se v tomto koncentračním táboře stala paní Anna Nováková († 8. srpna 1942), matka tří dcer a majitelka statku, u zdi jehož stodoly byli dne 10. června 1942 zavražděni lidičtí muži. V září 1942 z utrpení prožitého v táboře zešilela a následně byla umučena Marie Šroubková. V březnu 1943 skonal nejstarší lidická žena, sedmaosmdesátiletá Marie Hanzlíková a poté již následovaly další a další...⁵⁰

V době, kdy lidické ženy do Ravensbrücku přišly, umíraly v táboře denně dvě až tři ženy. Do konce roku 1942 se tento počet zdvojnásobil, a když začaly přicházet početné transporty z východu a byla uvedena do provozu plynová komora, přicházely denně o život desítky žen, které byly zpopelňovány v nově postaveném krematoriu.⁵¹ Právě toto období, jaro 1945, bylo pro vězně obdobím nejhorším, neboť se blížil konec války a vše zastřely hromadné selekce. Komandant tábora a SS lékař nesměli vidět unavenou ženu, šedivé vlasy nebo křečovou žílu na noze. Taková žena pak jednoznačně byla odsouzena pro plynovou komoru.

Na toto období vzpomíná Miloslava Suchánková: *„Jaro roku 1945 bylo v Ravensbrücku bezesporu nejhorší. Až do té doby byl totiž tamní tábor především táborem pracovním, kde se pracovalo na směny čtyřiaadvacet hodin denně. Každý sice musel denně odpracovat předepsané penzum práce v často otřesných podmínkách a za častého bití, ale nešlo o tábor likvidační. Po osvobození Osvětimi se však situace v Ravensbrücku radikálně změnila.(...)“*⁵² Podobné vzpomínky z tohoto období má i paní Jarmila Nová: *„Krutou bolest jsem zažívala, když moje maminka s 32 lidickými a dalšími ženami byla v únoru 1944 vybrána na transport. Byly to ženy staré, nemocné, neschopné práce, tudíž pro nacisty nepotřebné.“*⁵³ Cílem tohoto transportu byl Lublin, tehdy vzdálený asi jen 80 km od ruské fronty. Paní Jarmila Nová si myslela, že se její maminka do tábora už nevrátí. Dne 16. září 1944 se však vrátila spolu s dalšími pěti lidickými ženami. Bohužel, 29. března 1945 ji vybrali do plynové komory. *„Má bolest byla o to větší, že jsem ji po všem*

⁵⁰ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 107.

⁵¹ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 15.

⁵² Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 107 - 108.

⁵³ *Tamtéž*. str. 110 – 111.

jejím utrpení ztratila na samém konci války a před toužebně očekávaným osvobozením, “⁵⁴, vypověděla paní Jarmila Nová.

Dne 30. března 1945 před ohlášenou návštěvou komise Mezinárodního Červeného kříže provoz plynové komory v táboře Ravensbrück skončil. Bylo tu zavražděno 6 000 vězeňkyň. V dubnu přijely autobusy této mezinárodní organizace, které z tábora odvezly vězeňkyně západních států a Polek. Dne 27. dubna byl vydán rozkaz k evakuaci tábora. V táborové nemocnici ⁵⁵ mohly zůstat je staré a těžce nemocné ženy. Ostatní musely tábor opustit. Po dva dny ve velkých skupinách vycházely ženy na pochod smrti. Byly nedostatečně oblečené, na nohou dřeváky; přespávaly v lese. Fyzicky vysílené ušly však téměř 150 kilometrů. Postupně je opouštěli i dozorcí SS, aby si zachránili své vlastní životy, a vězeňkyně tak zůstaly odkázány jen samy na sebe.

V prvních květnových dnech se konečně nacističtí vězni dočkali vytoužené svobody, neboť přijela Sovětská armáda. V koncentračním táboře Ravensbrücku však zemřelo 49 lidických žen; pochod smrti nepřežily tři.⁵⁶

⁵⁴ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 110 – 111.

⁵⁵ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 15.

⁵⁶ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 111.

4. LIDICE ŽIJÍ

V této poslední kapitole bych chtěla poukázat na tragédii obce Lidice z trochu jiného úhlu. Zaměřuji se na jejich ohlas. Dále se ve své práci snažím vyjádřit, že Lidice vyvolaly velký zájem u nás i v zahraničí.

Hrůzný čin, který byl 10. června 1942 spáchán na obec Lidice, otřásl celým světem. Celkem přišlo o život v této obci 339 lidí.⁵⁷

- 173 mužů zastřelených – 10. 6. 1942 v Lidicích,
- 19 mužů zastřelených – 16. 6. 1942 v Kobylicích (11 mužů noční směny, 8 z rodin Horákových a Stříbrných),
- 7 žen zastřelených – 16. 6. 1942 v Kobylicích (z rodin Horákových a Stříbrných),
- 49 žen umučených v Ravensbrücku,
- 3 ženy zahynulé na pochodu smrti,
- 88 zavražděných lidí,

339 lidských životů.

Nacisté vyhladili i další vesnice, například na území tehdejšího Sovětského svazu, Ukrajině a v Bělorusku. Nikdy však takový hrůzný čin nijak nezveřejňovali. U nás po Lidicích přišly na řadu Ležáky. Tato obec byla dne 24. června 1942 obklíčena a poté vyvražděna. V této osadě zahynulo 46 obyvatel, byli zastřeleni nebo zemřeli v koncentračním táboře. Zachránila se pouze dvě děvčátka, sestry Štulíkovy.⁵⁸

Němci chtěli obec Lidice vymazat z mapy. Ve skutečnosti se stal spíše pravý opak, neboť se rozjela řada plánů a organizací, aby vznik nových Lidic podpořily a nenechaly tuto obec zaniknout. Obec Lidice, jejíž vznik je datován k roku 1318, se tak stala brzy symbolem. Každý, kdo její název uslyší, pozastavuje se nad ním. Dnes na jejím místě sice nenajdeme jako dříve českou obec, ale ani holou pláň, kde nic není. Spatříme tu rozsáhlý památník s pietním územím, který nám osud této obce navždy bude připomínat.

Velkou odezvu si Lidice získaly i na americkém kontinentu. Tehdejší ministr námořnictva USA William F. Knox již dne 13. června 1942 prohlásil: „*Zeptají-li se nás příští generace, proč jsme bojovali v této válce, budeme jim vypravovat o*

⁵⁷ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 21.

⁵⁸ *Tamtéž*, str. 39.

Lidicích.“⁵⁹ Na počest Lidicím byly v Americe na Lidice přejmenována i města, ale i ulice, náměstí, parky. Staly se tak heslem, které zapadlo do mnoha světových encyklopedií. Jméno Lidice nese 73 měst a obcí v šestnácti zemích světa.⁶⁰ Rodiče dokonce dávali křestní jméno Lidice i svým dcerám.

Zpráva o Lidicích přispěla ke zlepšení pozice naší exilové vlády v Londýně a ukončila jednání prezidenta Beneše k likvidaci Mnichovské dohody, o níž usiloval od jejího podpisu. Velká Británie i Francie tak odvolaly svůj podpis pod mnichovskou dohodou ze září 1938. Velká Británie tak učinila 5. srpna 1942, Francie 29. září 1942.

Britský ministr zahraničí Anthony Eden ve svém projevu, jímž informoval dolní sněmovnu parlamentu u výměně nót s československým ministrem zahraničí v této věci, uvedl mj.: „*Nechci přejít tuto záležitost, aniž bych nevzdal hold jménem vlády Jeho Veličenstva tvrdošíjnému a statečnému odporu československého lidu proti jeho bezohledným německým utlačovatelům. Takové činy jako zkáza Lidic pohnuly svědomím civilizovaného světa a nebude jich zapomenuto, až nadejde doba vyúčtování s jejich pachateli.*“⁶¹

Název „Za Lidice“ se objevil i na bombách, které byly svrženy při náletu na Brémy dne 25. června 1942, a nesl jej i tank, který bojoval proti nacistům na východní frontě. „*Lidice vyjadřují nejen výstrahu, ale i závazek pro svět i pro český lid. Lidice se staly pojmem. Nejen jako historická událost, připomínka porážky fašismu a osvobození naší vlasti, které bylo výchozím bodem jejího nového života, ale i jako celosvětový symbol nezníčitelného lidství*“⁶², vypověděl o Lidicích ve své esejí M. Moulis.

Zároveň také vznikla myšlenka o vybudování nových Lidic. Po celou dobu si sami vše organizovali britští horníci. Akce nesla název „Lidice shall live!“ (Lidice budou žít!) a stala se nejvýznamnějším hnutím za války.⁶³

⁵⁹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 114.

⁶⁰ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 5.

⁶¹ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 21. str. 39.

⁶² Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 5.

⁶³ *Tamtéž*, str. 38.

4. 1 Návrat žen domů

Na konci dubna roku 1945 zahájili dozorcí jednotek SS vyklízení celého tábora Ravensbrück. Každé dvě hodiny měl z tábora směrem na severozápad vyrazit na pochod smrti transport 2 000 vězeňkyň.⁶⁴ Některé ženy zpočátku na tuto akci nechtěly vyrazit, raději se schovávaly za zdmi tábora. Bály se. Poté co se však rozšířila fáma, že Němci chtějí celý tábor vyhodit do povětří, raději se rozhodly pro odchod. Po osvobození Rudou armádou a převezení žen do Čech nastala pro ně „chvilé pravdy.“ Lidické ženy se dozvíдалy o smrti svých mužů, zmizení dětí a zničení celé obce. Postupně byly všechny ženy přivezeny do Kladna, kde na ně čekali příbuzní a známí, kteří si ženy rozebrali a ubytovali je ve svých domovech. Nikdo však nedovolil, aby se lidické ženy po svém příjezdu šly podívat do svých bývalých Lidic.

V neděli 3. června 1945 odhalili vojáci Rudé armády u hromadného hrobu lidických mužů malý pomníček. Dne 10. června 1945, v den třetího výročí vyhlazení Lidic, prvního v osvobozeném Československu, se uskutečnila celonárodní tryzna. Místo, kde dříve stávala obec Lidice, tak zaplnilo na sto tisíc občanů z celé republiky. Nad hrobem lidických mučedníků byl vztyčen prostý dřevěný kříž s trnovou korunou, kdy čestnou stráž u něj stáli i kladenští horníci ve slavnostních uniformách. Této tryzny se zúčastnil i prezident republiky dr. Eduard Beneš se svou manželkou a ministr vnitra Václav Nosek, který veřejně oznámil rozhodnutí vlády Československé republiky o výstavbě nových Lidic. Nacházeli se tu i představitelé diplomatického sboru a vysocí vojenští hodnostáři. Po několika oficiálních projevech zazněla i jedna prosba lidické ženy, paní Hroníkové, na celý národ: „*Pomozte nám najít naše děti. Bez nich by život nebyl životem!*“⁶⁵

Od této chvíle se pak rozjelo velké pátrání po přeživších dětech, v čele s manželkou pana prezidenta, paní Hanou Benešovou. Pátrání zpočátku vypadalo velmi nadějně, neboť se ze sedmi dětí vrátilo šest. Byly to děti, kterým nebyl v době tragédie jeden rok (V. Hanfová, P. Horešovský, J. Minařík, J. Müller, L. Müllerová a J. Pitín).⁶⁶ Z větších dětí se jako první našla Eva Kubíková, která téměř po celou

⁶⁴ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 116.

⁶⁵ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 18.

⁶⁶ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 46.

dobu žila u své tety v Německu. Do Lidic se vrátila brzy, a tak se mohla zúčastnit i této první lidické tryzny, která se konala 10. června 1945.

Na svůj návrat Eva Kubíková vzpomíná: *„Když válka skončila, žila jsem s tetou a svou sestřenicí ve vesnici, která se snad jmenovala Neuensdorf, kde nás s pomocí červeného kříže našel manžel tatínkovy sestřenice. Dalo mu to tehdy strašnou práci, protože jsme se v posledních v posledních válečných týdnech stále přesunovali z místa na místo. A on snad musel sjezdít dvanáct adres, než nás konečně objevil. Bylo to šťastné setkání, i když on si mě pamatoval jako malinkou holčičku a teď před ním stála malá slečna. Já jsem si ho už bohužel vůbec nepamatovala, ale brzy jsme se spřátelili, zvláště když mi řekl, že brzy pojedeme za maminkou.“*⁶⁷ Společně odcestovali do Plzně a poté se 10. června rozjeli do Lidic. Eva Kubíková byla prvním lidickým dítětem, které se po zničení obce vrátilo domů. Představili ji i panu prezidentovi dr. E. Benešovi. Druhým lidickým dítětem, které se vrátilo domů, byla Anička Hanfová.

Vždy na základě předchozích zjištěných informací a navrácením dalšího dítěte z Lidic do své vlasti se pátrání po dalších dětech posunulo zase o trochu dále. Posléze byla nalezena sestra Marie Hanfová a v prosinci 1945 byl objeven v Rakousku paní Josefou Napravidlovou i Václav Hanf. V březnu 1946 byla v Sassnitz na Rujaně nalezena Emílie Frejová. O tři měsíce později, v srpnu, roku 1946 pak Marie Doležalová, která žila v Boizenburgu v Meklenbursku.

Částečně úspěšní bylo i pátrání na území Československa. V květnu 1946 byla v československé rodině na Zbraslavi objevena Věra Müllerová a později ve Stránčicích i Jaroslav Korecký. Dne 22. září 1946 se vrátila i Věra Vokatá. Dalším nalezeným dítětem byla Hanička Špotová, nalezena v březnu 1947. Na návrat své dcery vzpomíná maminka: *„Od okamžiku, kdy byla Hanička objevena, to trvalo ještě nekonečné tři týdny, než mi ji přivezli. Po tu dobu byla v jakémsi repatriačním táboře, kde byly shromažďovány i další české děti, které byly odebrány rodičům a podařilo se je v Německu objevit. Pak jsem dostala zprávu, že přijedou 2. dubna 1947 na pražské Wilsonovo nádraží, a tak jsem tam nedočkavě vyrazila. Cestou jsem jí koupila kytičku, abych pro ni alespoň něco měla. To víte, jak mi tam asi bylo. Konečně vlak přijel, až z dálky jsem viděla, jak tam ten pan*

⁶⁷ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 123.

Ondráček stojí v okně, v náruči drží moji dceru a říká jí: ‚Podívej, tamhle je tvoje maminka!‘ Úplně se pode mnou podlomila kolena. Konečně vlak zastavil na nástupišti a začali vykládat děti. Přivezli jich tehdy dvaatřicet. Mezi nimi i moji Haničku. Pan Ondráček jí povídal: ‚Tohle je tvoje maminka, řekni jí maminko.‘ To sice řekla, ale jinak ke mně nechtěla, pořád jenom: ‚Onkel, Onkel.‘ A držela se pana Ondráčka jako klišť, pořád jen ke strejdovi. Ale po pár dnech jsme si k sobě našly cestu, i když já už jsem byla nejšťastnější člověk na světě tam na tom nádraží. Vrátila se mi moje Hanička, moje všechno.“⁶⁸

V Lohse u Hoyerswerdy byl 1. května 1947 objeven chlapec pod jménem Rolf Wagner, Václav Zelenka. Byl bohužel však posledním objeveným dítětem. I přes další soustavné pátrání tak bylo nalezeno pouze 17 dětí ze 105.⁶⁹ Všichni do poslední chvíle doufali a věřili, že se vrátí domů ještě další ztracené lidické děti. Bohužel tomu tak nebylo, zbývajících 88 dětí nacisté zavraždili.

Po červnové tryzně roku 1945 přicházely na řadu i další. Lidické ženy se těchto akcí zúčastňovaly každý rok, staly se pro ně nedílnou součástí jejich života. Postupně však tyto tryzny přestaly mít charakter pouze pietní vzpomínky v úzkém kruhu nejbližších a staly se neosobními akcemi velkého rozsahu, na kterých se prezentovaly spíše jen ideologické fráze.⁷⁰

4. 2 Potrestání zločinců

V období druhé světové války se projednávalo potrestání těch, kteří na celém světě způsobili nerozměrné utrpení a záhubu miliónů lidí. Ti nejvýznamnější nacističtí váleční zločinci tak stanuli před Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku. Pro přípravu a vedení válek, pro válečné zločiny proti lidskosti zde

⁶⁸ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 129 – 130.

⁶⁹ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 46.

⁷⁰ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 142.

bylo souzeno 24 válečných zločinců.⁷¹ K trestu smrti jich bylo odsouzeno jedenáct, kteří dne 16. října 1946 byli popraveni.

Lidice jako hrůzný čin tu byly zmíněny několikrát. Kromě jiného⁷² tu byl velmi zásadní důkaz, a to nacisty natočený film o zničení obce. Po skončení činnosti Mezinárodního vojenského tribunálu proběhlo ještě několik následných procesů. Zločinci, co měli co dočinění s Lidicemi, se museli ještě zodpovídat před československými soudy. Byl mezi nimi i bývalý SS-Obergruppenführer K. H. Frank⁷³, kterého Mimořádný lidový soud v Praze odsoudil k trestu smrti. V roce 1943 byl K. H. Frank na přelíčení. Sám se snažil však hájit. Necítil se vůbec vinen. Doslova odpověděl: „*Ne, cítím se jen spoluodpovědný za plnění rozkazů.*“⁷⁴ Po celou tu dobu, byl toho názoru, že Lidice nařídil zlikvidovat A. Hitler, ostatní pouze plnili jeho rozkazy. Šéf kladenského gestapa Harald Wiesmann a též bývalý předseda protektorátní vlády Krejčí však prohlásili, že rozkaz nařídil sám K. H. Frank. Oba vypověděli, že se na vše ještě díval a působil velmi klidně a spokojeně.⁷⁵ Veřejná poprava se uskutečnila na nádvoří pankrácké věznice 22. května 1946.

K témuž trestu byl 23. října 1946 odsouzen i Kurt Daluge, jenž zastával funkci říšského protektora v době vyhlazení Lidic.⁷⁶ Na jaře 1947 stanuli před Mimořádným lidovým soudem v Praze i příslušníci kladenského gestapa v čele s Haraldem Wiesmannem, kteří sehráli klíčovou roli ve vyvraždění Lidic. Šest z nich (H. Wiesmann, T. Thomsen, O. Felkl, W. Forster, O. Gehle, R. Vlček) bylo odsouzeno k trestu smrti a dne 24. dubna 1947 popraveno. Ostatní strávili dlouhá léta ve vězení. Trestu na doživotí neunikl ani Josef Černý, který gestapu udal Františka Pitína, jemuž se z obce podařilo utéct. K témuž trestu byl odsouzen i továrník Jan Jaroslav Pála, který neoprávněným otevřením a předáním Říhova dopisu gestapu celou tragédii Lidic rozpoutal.

⁷¹ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 132.

⁷² viz Příloha č. 7: *Tablo z roku 1947. Soud v Norimberku v roce 1947*. str. 55.

⁷³ viz Příloha č. 8: *Úryvek z výpovědi K. H. Franka ze dne 10. září 1946*. str. 56 – 57.

⁷⁴ Liška, V. *Velké záhady protektorátu*. 1. vyd. Olomouc: Fontána, 2002. ISBN 80-86179-94-X. str. 131.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 131.

⁷⁶ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 133.

4.3 Nové Lidice a pietní území

Během prvních poválečných let byla odsouhlasena, dokonce i několika lidickými ženami, a schválena výstavba nových Lidic. Na Vánoce roku 1949 se do Lidic stěhovaly první ženy. Dům měla dostat každá lidická žena a lidické dítě, které se domů vrátilo jako úplný sirotek. Na letce Josefa Horáka a Josefa Stříbrné nikdo nemyslel a s výstavbou domů pro tyto muže se tedy rozhodně nepočítalo. Nové lidické domy byly stavěny podle přesného stavebního plánu. Všem domům odpovídal jeden ze čtyř stavebních typů, které byly přímo pro Lidice navrženy. Každý dům obsahoval obývací a dětský pokoj, dvě ložnice, kuchyni a příslušenství. Celá výstavba byla schválena pro 150 rodinných domů.⁷⁷ V nových Lidicích tak vznikla nová škola, administrativní budovy, kulturní dům, obchodní středisko a muzeum. Stavba kostela s farní budovou byly z plánu stavby vypuštěny. Staré Lidice však nesměly být stavbou nijak zasaženy.

Staré Lidice s novými Lidicemi tak pouze v červnu 1955 navzájem propojil „Sad přátelství a míru“, který vznikl z iniciativy dr. Barnetta Strosse.⁷⁸

Obr. č. 2: „Sad přátelství a míru“

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 3: „Sad přátelství a míru“

Zdroj: vlastní fotografie

Nyní je známý jako Růžový sad a růže, které na něm rostou, se staly symbolem Lidic a připomínají nám, že červen je nejen časem, kdy jsou tyto květiny nejkrásnější, ale i dobou, v níž se odehrála jedna z nejtemnějších tragédií

⁷⁷ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 137.

⁷⁸ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 139.

novodobých českých dějin.⁷⁹ Růže sem poslali lidé z celého světa. V současné době obsahuje Růžový sad celkem 213 odrůd růží v počtu více jak čtyřicet tisíc keřů růží. V roce 2006 byl zapsán do knihy rekordů jako největší sad růží v České republice.⁸⁰ Je umístěn na území 3,5 ha, leží v nadmořské výšce 340 m mezi dřívějšími a nově založenými Lidicemi. Svažuje se k jihu a směřuje tak ke společnému hrobu popravených lidických mužů. Byl vybudován podle moderního architektonického zahradního plánu, který vedl akademický architekt F. Marek. S ním spolupracovali odborný poradce Doc. Dr. B. Kavka a kolektiv dalších odborných pracovníků.

V současné době se ukázal jako vhodný pro návštěvy různých delegací ve spojení se sázením darovaných růží a zejména v hlavní sezoně propagačně k pořádání svateb pod širým nebem. Tato tradice byla zahájena v roce 2005 a s každým následujícím rokem se jejich počet zvyšuje.

V Růžovém sadu se nachází také socha, která toto prostředí ještě více dozdobí. Jde o sousoší chlapce s děvčetem, nesoucí název „Mír“. Autorem tohoto díla je K. Hladík.

Obr. č. 4: Sousoší „Mír“

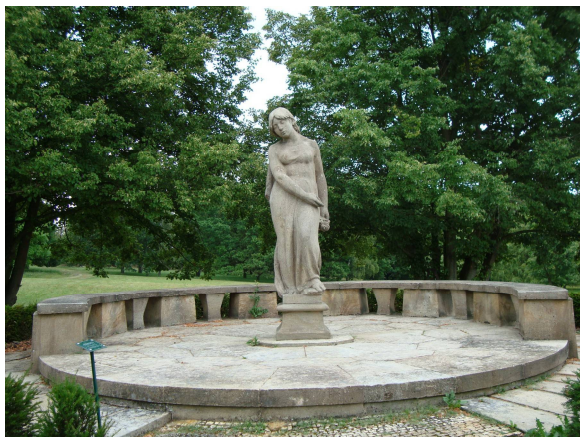

Zdroj: vlastní fotografie

Sochařských děl najdeme po celém pietním území několik. Spolu se základy, které tu zbyly po starých Lidicích, památnými deskami a náhrobky, nám tak dokreslují zdejší atmosféru a připomínají, že tu kdysi nějaká obec skutečně stála.

⁷⁹ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 139.

⁸⁰ Památník Lidice. *Růžová zahrada* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: http://www.lidice-memorial.cz/RShistory_cz.aspx.

Obr. č. 5: *Lidická žena s růží* Zdroj: vlastní fotografie

U hrobu lidických mužů najdeme například sochu truchlící ženy nebo lidickou ženu s růží; u základů bývalé zdejší školy si můžeme povšimnout zase sochy matky s dítětem. Tato sochařská výzdoba je dílem prof. Stefana a akademického sochaře K. Stříbrného. Další dominantní socha stojí u základů bývalého kostela. Zde je zobrazena žena, která si chrání svůj obličej před plameny hořící obce. Tuto sochu pro toto památné místo vytvořil profesor Karel Lidický.

Obr. č. 6: *Socha truchlící ženy*
Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 7: *Socha matky s dítětem*
Zdroj: vlastní fotografie

Kromě památných soch, hromadného hrobu lidických mužů a zbytků základů školy, kostela, Horákova statku a hřbitova bývalých Lidic zde, na pietním území, téměř nic jiného nenajdeme. Je tu však klid a seshora výhled na celou lidickou pláň.⁸¹

⁸¹ Na pietním území je též označeno místo, kde dříve stával první lidický dům v obci. V době tragédie bylo v tomto domě zřízeno velitelství gestapa k likvidaci Lidic.

Posledním sochařským mistrovským dílem, které tu zmíním a které se též nachází na pietním území v Lidicích, je „Památník dětských obětí války“. Jedná se o sousoší 82 lidických dětí (čtyřicet chlapců a dvaadvacet dívek) ve věku od jednoho roku do 16 let, které nacisté dne 2. července 1942 zavraždili ve vyhlazovacím táboře v Chelmnu.⁸² Autorkou tohoto sousoší je akademická sochařka Marie Uchytilová, která jej věnovala všem dětským obětem druhé světové války. Válku odsuzovala a často právě vzpomínala na nebohé děti, kteří jí trpí snad nejvíce. Toto utrpení chtěla nějakým způsobem reflektovat, a tak se rozhodla, v roce 1969, že všechnu tu bolest dětí vloží do něčeho konkrétního, co nám bude stále na očích. A vytvořila tento památník. Pracovala na něm celý život; všech dvaosmdesát soch v nadživotní velikosti však odlila do sádry a první tři sochy ze svých uspořenéých financí odlila do bronzu. Poté náhle zemřela na srdeční infarkt, v roce 1989. Byla to autorka velkého množství plastik, portrétů a medailí. Vytvořila mj. také sochu Barunky pro Českou Skalici a její jednokorunová mince ženy sázející lipovou ratolest byla naším nejdéle obíhajícím platidlem.⁸³

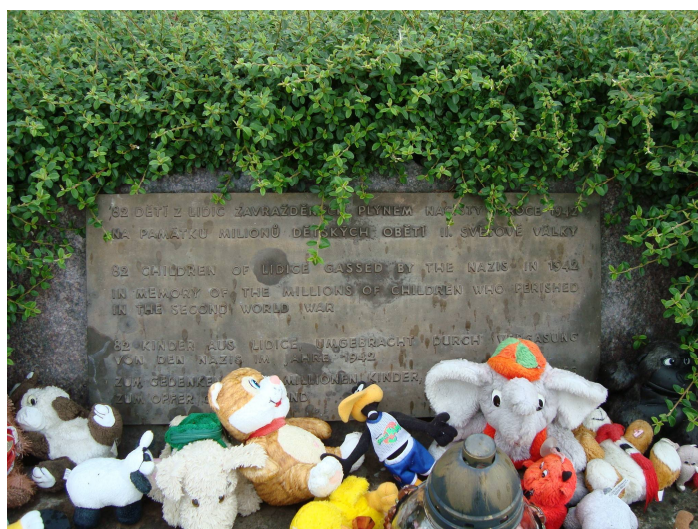
Obr. č. 8: „Památník dětských obětí války“ Zdroj: vlastní fotografie

První sochy tohoto sousoší byly na pietní území umístěny v roce 1995, kompletně však byl tento pomník dokončen až v roce 2000, v den 58. výročí lidické tragédie. Dlouho se totiž čekalo na nákladné odlití celého sousoší do bronzu. K tomu autorce M. Uchytilové přispěli nejen lidé nejbližší, jako byl její manžel výtvarník pan J. V. Hampl, který celou práci dovedl až do konce, ale i lidé ze

⁸² Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 143.

⁸³ Památník Lidice. *Pomník dětských obětí* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/MChild_history_cz.aspx>.

zahraničí. Zajímavé také je, že sochy byly na lidickou pláň postaveny záměrně tak, aby jejich pohledy směřovaly směrem na hrob svých otců, dědů, bratrů, strýců a kamarádů. Po dokončení všech dětských postav a jejich umístěním na lidickou pláň se tak naplnila slova autorky, která při dokončování poslední sochy celého sousoší na jaře roku 1989 pronesla: „*Vracím ve jménu míru 82 dětí národa na jejich rodnou pláň jako varující symbol miliónů zavražděných dětí v nesmyslných válkách lidstva.*“⁸⁴ Zároveň své sousoší lidických dětí komentovala úryvkem ze své básně – „...*každý rozumí mé řeči – moje sochy mlčí ve všech řečích světa...*“⁸⁵

Obr. č. 9: Pamětní deska

Zdroj: vlastní fotografie

Nedávno došlo však ke znehodnocení tohoto památníku, neboť v listopadu 2010 byla ze sousoší „Pomník dětských obětí války“ ukradena neznámými pachateli bronzová socha holčičky, která byla umístěna v popředí sousoší. Musela být proto znovu odlita do bronzu. Dne 17. ledna 2011 se slavnostně konečně zase vrátila zpět na své místo mezi ostatní zavražděné děti na lidickou pláň. Původní sochu dosud nikdo nevrátil; nic bližšího se o ní neví.

⁸⁴ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 147.

⁸⁵ Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. str. 97.

4. 4 Památník Lidice

Jak už jsem zmiňovala, každoročně se zde na památku Lidicím konaly červenové tryzny. Postupně se však začal měnit jejich charakter. Památník Lidice a jeho pietní území brzy získaly důstojnou podobu, avšak z rodinného úzkého kruhu těch nejbližších se tyto tryzny rozrostly do politických shromáždění obrovských rozměrů. Staly se tak neosobními společenskými akcemi, na kterých se prezentovala především současná ideologie.⁸⁶ S únorem 1948 nastoupila k moci totiž komunistická diktatura, která zde prosazovala svá hesla. Například obsahující protest proti vyzbrojování Spolkové republiky Německo, hesla za skončení války v Koreji a zvolání „Ať žije Sovětský svaz, největší záruka světového míru.“ aj.⁸⁷ Lidická růže už v této době byla symbolem Lidic a odporu proti fašismu. Změna nastala s pádem komunistického režimu. Díky komunistické propagandě, která se v uplynulých desetiletích Lidic necitlivě zmocnila, přestala mít česká veřejnost o Lidice zájem. Lidé i politici neprávem vnímali Lidice jen jako frázi a přetvářku. Nikdo je nenavštěvoval; nebyl dostatek finančních prostředků na jejich údržbu. O památník Lidice se tak nikdo nestaral a vše tudíž chátralo; nakonec zpustl i Růžový sad.

Zlom nastal v roce 2000, kdy vznikl Památník Lidice jako příspěvková organizace Ministerstva kultury České republiky a jeho ředitelkou se stala Marie Tělučilová. V témže roce byly na pietní území nainstalovány i poslední postavy „Památníku dětských obětí války“, akademické sochařky Marie Uchytílové. Účelem této příspěvkové organizace Památník Lidice je péče o trvalé uchování vzpomínky na vyhlazení obce Lidice a utrpení jejích občanů, kteří se dne 10. června 1942 stali obětí fašistického násilí, a „zachování jména obce Lidice jako celosvětového symbolu obětí válečných zločinů.“⁸⁸ V roce 2001 – 2002 bylo obnoveno zanedbané pietní území a byly provedeny další jeho úpravy. Nový život pro Lidice nastal i po stránce kulturní. V sobotu dne 14. června 2003 vznikla z bývalého už zchátralého lidického kulturního domu Lidická galerie se stálou expozicí „Lidické sbírky“,⁸⁹

⁸⁶ Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9. str. 136.

⁸⁷ *Tamtéž*. str. 140.

⁸⁸ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 154.

⁸⁹ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 42.

tvořenou čtyřmi stovkami uměleckých děl získaných darem od umělců z celého světa; řadí se k největším pořádaným sbírkám na světě vůbec.

Obr. č. 10: *Lidická galerie* Zdroj: vlastní fotografie

V přízemí je umístěna stálá expozice, v suterénu se pak nacházejí depozitáře Lidické sbírky a v prvním patře se každoročně koná přehlídka nejlepších prací Mezinárodní dětské výtvarné výstavy Lidice. V prostorách Lidické galerie se konají též kulturní pořady, koncerty a divadelní představení. Na prostranství před budovou stojí pomník Carrara Lidicím z roku 1962. Zachycuje mužský akt, který pažbou pušky ubije tři zmije, které symbolizují fašismus (snad německý, italský, japonský nebo španělský). Navrhl jej architekt F. M. Černý.⁹⁰

V červnu 2006 byla otevřena nová budova muzea, která spolu s gloriem a tribunou tvoří centrální nádvoří Památníku Lidice vůbec, dokončené v této podobě v roce 1962.

Obr. č. 11: *Nádvoří Památníku Lidice* Zdroj: vlastní fotografie

Gloriet, který přepracoval František Marek,⁹¹ v areálu památníku funguje jako vstupní brána. Jde o stavbu nízké osmiboké jehlancové střechy, která stojí na osmi

⁹⁰ Památník Lidice. *Galerie* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/gallery_cz.aspx>.

⁹¹ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 139.

vysokých sloupech. Uprostřed Glorietu je věčný plamen, zapalovaný při významných příležitostech.

Muzeum obsahuje stálou expozici „A nevinní byli vinni...“, která svým návštěvníkům díky moderním multimediálním prostředkům přibližuje život ve starých Lidicích i zločin, který byl na tuto obec a její obyvatelstvo spáchán. Celá tato expozice získala hlavní cenu v rámci přehlídky Český interiér 2006 a zvláštní cenu v soutěži Gloria Musalalis v kategorii Muzejní výstava roku 2006.⁹²

Lidice byly vyhlazeny. Je tedy zřejmé, že z dějin obce do roku 1942 se nemělo tedy dochovat nic. Ve skutečnosti tomu tak doopravdy bylo, a tak si toto museum muselo poradit jinak. Dochovaly se vlastně jen fotografie, písemnosti a filmy, které nebyly v době tragédie v obci a filmy, které natočili sami nacisté. Časem se našly i některé drobné předměty. Jako zázrakem nám však po Lidicích zůstaly dva velmi cenné předměty. Prvním významným předmětem, dokumentující dějiny obce před tragédií, je hasičská stříkačka, kterou lidičtí zapůjčili do sousední obce Dolany; v době tragédie se v Lidicích tedy nenacházela. Druhým předmětem jsou dveře lidického kostela sv. Martina. Nacisté je použili jako bočnici na nákladním automobilu, když z likvidovaných Lidic odváželi dobytek do buštěhradského statku, vrata pak kdesi pohodili a obyvatelé Buštěhradu dveře poznali a zachránili. Oba předměty můžeme spatřit v muzeu Památníku Lidice.

Celá expozice obsahuje tři části. Ve vstupní části, takzvané rotundě, probíhá trojitá projekce, jejímiž tématy jsou život ve starých Lidicích, vývoj politických událostí v první republice a v Německu, nástup Hitlera k moci, Praha ve třicátých letech, nástup Heydricha jako zastupujícího říšského protektora a atentát spáchaný na něj, vyhlazení Lidic atd. Tato monumentální projekce vtáhne člověka do celé situace; teprve poté vstupuje do vlastní expozice. Zde jsou další projektory, na kterých vidíme autentické vzpomínky na historii Lidic a jejich likvidaci. V poslední části prohlídky sledujeme na obrazovce výpovědi lidí, kteří přežili. Ženy a děti ze starých Lidic tu potvrzují, že se tato událost skutečně stala.

Na nádvoří Památníku Lidice kromě muzea a gloria najdeme také síň In Memoriam, což je prostor zřízený pod terasou schodiště, který se využívá k tematickým výstavám, například o městech a vesnicích, které postihl podobný osud jako Lidice.

⁹² Památník Lidice. Muzeum [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/museum_cz.aspx>.

V areálu Památníku Lidice také každoročně na památku lidických dětí probíhá Mezinárodní dětská výtvarná výstava⁹³, které se zúčastňují nejen žáci českých škol, ale i škol ze zemí celého světa. Na děti se v Lidicích určitě nezapomíná, neboť tu pro ně je zřízeno i vzdělávací středisko. V závěru roku 2005 získal Památník Lidice akreditaci od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR jako vzdělávací instituce a návazně na tuto akreditaci od roku 2006 tu probíhají semináře pro pedagogy středních škol, gymnázií a 2. stupně základních škol pod názvy „Příběh české vsi“ a „Co je to fašismus a nacismus“.⁹⁴

Od roku 2007 tu byla dále zahájena mezinárodní vědomostní soutěž s názvem „Lidice pro 21. století“, která probíhá prostřednictvím internetu a je určena pro děti a mládež ve věku od jedenácti do osmnácti let. Ten, kdo tuto soutěž vyhraje, tak mu je při slavnostním vyhlášení na základech staré lidické školy poblahopráno a předáno ocenění. Výherce též obdrží symbol nových Lidic – skleněnou růži. Na soutěži spolupracují Ministerstvo kultury ČR a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

V současné době byl natočen i film LIDICE. Vychází ze scénáře Zdeňka Mahlera Nokturno a režisérem je Petr Nikolaev. Jeho premiéra se uskuteční v červnu 2011.⁹⁵

V závěru svého psaní jsem se snažila vystihnout situace, které zásadně ovlivnily Lidice. Poukázat na to, jak tento památník dokázal překonat svou krizi v devadesátých letech a jak vypadá jeho současná podoba.

⁹³ Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7. str. 42.

⁹⁴ Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1. str. 156.

⁹⁵ Film Lidice. *O filmu Lidice* [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.filmlidice.cz/cz/o-filmu/>>.

ZÁVĚR

Tato práce zkoumala osud obce Lidice, nacházející se nedaleko města Kladna, za druhé světové války. Dnes bychom na tomto místě našli vystavěný památník, udržované pietní území a postavené nové Lidice.

Snažila jsem se zde popsat a rozebrat klíčové události Lidic v průběhu druhé světové války, především jsem se tedy zaměřila na propojení tragédie obce Lidice s událostmi Heydrichiády. Postupovala jsem chronologicky. Dále jsem se zde pokusila zaznamenat i některé dostupné osudy jednotlivých osob z Lidic v průběhu války i v době poválečné. V poslední části své práce jsem se pak zabývala životem Památníku Lidice a jeho současné úloze v porozumění našich dějin.

Musím však přiznat, že toto téma nebylo pro mě vůbec lehké zpracovat, neboť po psychické stránce bylo velmi náročné. Během zpracovávání materiálů ke své práci jsem se dokonce ocitla v situaci, kdy jsem si s textem nevěděla rady. K tomuto problému je totiž spousta informací dosud ještě nevyjasněných. Naštěstí mně však téměř na všechny otázky pomohly odpovědi pracovníce samotného Památníku Lidice, který jsem osobně několikrát navštívila. Ověřila jsem si zde spousta svých zjištěných poznatků, vše tu zdokumentovala, vytvořila si celkový obrázek o lidické tragédii a především pocítila atmosféru, která odtud vychází. Z Lidic jsem odjížděla plná dojmů a smíšených pocitů. Dále jsem zde měla možnost zprostředkovaně získat spousta informací od přeživších této tragédie.

Tato lidická tragédie se mně hluboce dotkla, vtěsnat však všechno do jedné práce nelze. I přesto jsem se na základě všech těchto skutečností a zdrojů snažila vytvořit poměrně ucelenou představu o vývoji Lidic za druhé světové války a jejich úloze ve vztahu k našim dějinám.

POUŽITÁ LITERATURA

Amort, Č. *Heydrichiáda*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1965. D-08-50274.

Cílek, R.; Čermák, F. *Přísně tajné! Speciál: LIDICE!* 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-368-1.

Emmert, F. *Atentát na Heydricha*. 1. vyd. Brno: B44 Publishing, 2008.

Ivanov, M. *Atentát na R. Heydricha*. 1. vyd. Praha: Hart, 2003.

Ivanov, M. *Nejen černé uniformy. Monology o atentátu na R. Heydricha*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. D-09-30340.

Ivanov, M. *A hořel snad i kámen*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1975.

Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. ISBN 80-7276-032-7.

Konopka, V. *Lidice*. 3. vyd. Praha: Naše vojsko, 1960. D-603036.

Konopka, V. *Až přijedete do Lidic*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1963.

Konopka, V. *Zde stávaly Lidice*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1978.

Kulka, E.; Kraus, O. *Noc a mlha*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1958. D-584163.

Liška, V. *Velké záhady protektorátu*. 1. vyd. Olomouc: Fontána, 2002. ISBN 80-86179-94-X.

Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty/*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5.

Merhout, C. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo informací, 1945.

Pražák, J. a kolektiv autorů. *Bomba pro Heydricha*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1963.

Skleničková, J. *Jako chlapce by mě zastřelili...* 6. vyd. Praha: Prostor, 2006. ISBN 80-7260-164-4.

Stehlík, E. *Lidická vzpomínání*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2007. ISBN 978-80-86758-45-9.

Veverka, P. *Vzkazy z Lidic*. In *Přísně tajné! Literatura faktu*. Cílek, R.; Čermák, F. a kolektiv autorů. 1. vyd. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2007. ISBN 978-80-7250-380-3. s. 138-141.

Dokumenty a archivní materiál poskytl Památník Lidice.

Internetové odkazy:

Památník Lidice. *Růžová zahrada* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/RShistory_cz.aspx>.

Památník Lidice. *Pomník dětských obětí* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/MChild_history_cz.aspx>.

Památník Lidice. *Galerie* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/gallery_cz.aspx>.

Památník Lidice. *Muzeum* [online]. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.lidice-memorial.cz/museum_cz.aspx>.

Film Lidice. *O filmu Lidice* [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.filmlidice.cz/cz/o-filmu/>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: *Zastřelení lidických mužů*.....13

Zdroj: Kalibová, M. *LIDICE*. 1. vyd. Praha: Památník Lidice, 2001. s. 23.

Obr. č. 2: *„Sad přátelství a míru“*.....35

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 3: *„Sad přátelství a míru“*.....35

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 4: *Sousoší „Mír“*.....36

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 5: *Lidická žena s růží*.....37

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 6: *Socha truchlící ženy*.....37

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 7: *Socha matky s dítětem*.....37

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 8: *„Památník dětských obětí války“*.....38

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 9: *Pamětní deska*.....39

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 10: *Lidická galerie*.....41

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. č. 11: *Nádvoří Památníku Lidice*.....41

Zdroj: vlastní fotografie

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá osudem Lidic v průběhu druhé světové války. Zkoumány jsou zde jejich klíčové události, spojené s Heydrichiádou. Dále práce zaznamenává další dostupné osudy jednotlivých osob, které tragédii přežili. Pro lepší celkové porozumění dané problematiky jsou jednotlivé okamžiky líčeny chronologicky. V neposlední řadě se práce věnuje životu Památníku Lidice a jeho současné úloze v porozumění našich dějin.

Jako primární zdroje mně sloužily zejména knihy historické; s tematikou českých dějin, dále pak také vlastní výzkum.

ANNOTATION

The thesis is engaged in the Lidice fate during World War Two. It is interested in key events connected with a period after Heydrich's assassination. This work also deals with particular fates of people who survived the tragedy of Lidice. Individual events are arranged chronologically for better understanding. The thesis is also interested in the existence of Lidice monument and its present role in comprehension of our national history.

I have gathered a lot of information mainly from historical sources with the subject matter of the Czech history, after that the work is based on my own research.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Seznam 91 lidických dětí ze dne 11. června 1942.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 20 - 21.

V. 100-110-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-103

1. Von 6. bis 8. Jahre 1
 1. Irenikova 16.3.41
 2. Irenikova 15.6.40
 3. Irenikova 15.6.40
 4. Irenikova 15.6.40
 5. Irenikova 15.6.40
 6. Irenikova 15.6.40
 7. Irenikova 15.6.40
 8. Irenikova 15.6.40
 9. Irenikova 15.6.40
 10. Irenikova 15.6.40
 11. Irenikova 15.6.40
 12. Irenikova 15.6.40
 13. Irenikova 15.6.40
 14. Irenikova 15.6.40
 15. Irenikova 15.6.40
 16. Irenikova 15.6.40
 17. Irenikova 15.6.40
 18. Irenikova 15.6.40
 19. Irenikova 15.6.40
 20. Irenikova 15.6.40
 21. Irenikova 15.6.40
 22. Irenikova 15.6.40
 23. Irenikova 15.6.40
 24. Irenikova 15.6.40
 25. Irenikova 15.6.40
 26. Irenikova 15.6.40
 27. Irenikova 15.6.40
 28. Irenikova 15.6.40
 29. Irenikova 15.6.40
 30. Irenikova 15.6.40
 31. Irenikova 15.6.40
 32. Irenikova 15.6.40
 33. Irenikova 15.6.40
 34. Irenikova 15.6.40
 35. Irenikova 15.6.40
 36. Irenikova 15.6.40
 37. Irenikova 15.6.40
 38. Irenikova 15.6.40
 39. Irenikova 15.6.40
 40. Irenikova 15.6.40
 41. Irenikova 15.6.40
 42. Irenikova 15.6.40
 43. Irenikova 15.6.40
 44. Irenikova 15.6.40
 45. Irenikova 15.6.40
 46. Irenikova 15.6.40
 47. Irenikova 15.6.40
 48. Irenikova 15.6.40
 49. Irenikova 15.6.40
 50. Irenikova 15.6.40
 51. Irenikova 15.6.40
 52. Irenikova 15.6.40
 53. Irenikova 15.6.40
 54. Irenikova 15.6.40
 55. Irenikova 15.6.40
 56. Irenikova 15.6.40
 57. Irenikova 15.6.40
 58. Irenikova 15.6.40
 59. Irenikova 15.6.40
 60. Irenikova 15.6.40
 61. Irenikova 15.6.40
 62. Irenikova 15.6.40
 63. Irenikova 15.6.40
 64. Irenikova 15.6.40
 65. Irenikova 15.6.40
 66. Irenikova 15.6.40
 67. Irenikova 15.6.40
 68. Irenikova 15.6.40
 69. Irenikova 15.6.40
 70. Irenikova 15.6.40
 71. Irenikova 15.6.40
 72. Irenikova 15.6.40
 73. Irenikova 15.6.40
 74. Irenikova 15.6.40
 75. Irenikova 15.6.40
 76. Irenikova 15.6.40
 77. Irenikova 15.6.40
 78. Irenikova 15.6.40
 79. Irenikova 15.6.40
 80. Irenikova 15.6.40
 81. Irenikova 15.6.40
 82. Irenikova 15.6.40
 83. Irenikova 15.6.40
 84. Irenikova 15.6.40
 85. Irenikova 15.6.40
 86. Irenikova 15.6.40
 87. Irenikova 15.6.40
 88. Irenikova 15.6.40
 89. Irenikova 15.6.40
 90. Irenikova 15.6.40
 91. Irenikova 15.6.40
 92. Irenikova 15.6.40
 93. Irenikova 15.6.40
 94. Irenikova 15.6.40
 95. Irenikova 15.6.40
 96. Irenikova 15.6.40
 97. Irenikova 15.6.40
 98. Irenikova 15.6.40
 99. Irenikova 15.6.40
 100. Irenikova 15.6.40

Seznam 91 lidických dětí ze dne 11. června 1942.

Příloha č. 2: Dopisy od dětí.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 30 - 31.

*Právník váš poručení, a popravíme bodně
přání a hoře upomínků. Dítěčko prout
má mohl byt, mě poslal volý záhy na pře-
vlečení a opodmínadlo nuzala jsem si sice
má jidry šaty a jím na bosu - a prout
má alyte, nám proutka kousak uleba jedli.
nám alyte. Balčelac jelti nezvěnele nabí
inly tak byk mureka čkal polli byle
napsala telti abí mri nobj psalaba. Bya
a janiška v's poručení a přine se na
cipovče. Dítěčko proutě nám dopřem popř
alysem mohlta prout, mohlaba se na mri se
v's obřezání se telti telti na nás chci.*

*Anna Bulínová česká Postkarte
Lilgenauerstrasse
Wien
Wien 41
Wien 41*

*ale snad vám to
oplatím. Píše brzy,
všechně vás zdravím
Čepa janiška a
Adus
Píše brzy
haché
Adus.*

*Boha - Venkov
Bohman*

Anna Bulínová (* 1928).

31

*Právník váš poručení, a popravíme bodně
přání a hoře upomínků. Dítěčko prout
má mohl byt, mě poslal volý záhy na pře-
vlečení a opodmínadlo nuzala jsem si sice
má jidry šaty a jím na bosu - a prout
má alyte, nám proutka kousak uleba jedli.
nám alyte. Balčelac jelti nezvěnele nabí
inly tak byk mureka čkal polli byle
napsala telti abí mri nobj psalaba. Bya
a janiška v's poručení a přine se na
cipovče. Dítěčko proutě nám dopřem popř
alysem mohlta prout, mohlaba se na mri se
v's obřezání se telti telti na nás chci.*

*Postkarte
Lilgenauerstrasse
Wien
Wien 41
Wien 41*

*Jan
Karel Bohman
Bohman*

*Boha - Bohman
Bohman*

Marie Muláková (* 1927).

Karel Mulák (* 1930).

30

Příloha č. 3: Dopisy od dětí.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 32 - 33.

1897-12
Adress:
Karlmannstadt 41
Herrn Dr. G. Litsman
Postamt, Gräflich v. Salm-Reckart's Postamt
Wiensteigle

Také ještě byste mohli
nějaký hrncek faice
breben, nuz, sův potře-
by a co ještě budete
moudr za rokem
zblude vědě dny a
naplodu zříti se
sej dem Cordano
x. Polak, v. m. w. w. w.

Postkarte

Lant

Dma Pelichovská
Veselova hot
Praha 53

Pelichovské Bohemian

verlag, Hainemann, Colindale, Stock - oder Postamt-Hausen

Opis soumrženca Pelichowských - desvitilného Václava a pamätníka Emilie.

Emilie Pelichovská
(* 1927).

Václav Pelichovský
(*1932).

Dopis sourozenců Pelichovských - devítiletého Václava a patnáctileté Emilie.

milu tebe a Strýčka!
Když vidím pořádk a
Polka Ber otec a matky, posla
ma a Věnda milý strýček a
setičko byli byste tak laskaví a
poslati nám nějaké tatíka
a obuv. Hlavně jesti byste mohli
alespoň kus chleba a něco k
k jídlu neboť, nemáme nic
na to co máme na sobě a
to již moc divnosti nemá.
Grýda nevíte s mat a katen
kvi a mámince? A Věnda
také něco na sebe ja myslím
že vy jste křavý a všichni
prořemadě. Buďte tak
laskaví a neopovrhujte s
naší prosbou. Buďte tak
laskaví a pošlete to ihned
neboť nemáme jak dlouho
sebratí me na místě. Věnda

Příloha č. 4: Dopisy od dětí.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 34 - 35.

Milá Seto

Srdce mi pordnalo z Polska
 šla Eva a Ema a Věnda.
 Pelichovských Mila Seto
 kde sami ber maminky a ber
 šatírka. Jme jen o jedné
 sání a proto vs pravíme
 rádi byste nám něco neposlali
 z nějaké střešnice. Byla
 bysta tak koskara a postala
 nám kousek chleba nebo nějakou
 buchtu vše rádi přijmeme
 Eva tu již zase slonaka a
 již se udravila a xamox
 se nedoží výjete xdravý
 a pohromadě. Jak se nám
 daří. Ještě jeden posdrav
 a prosbu kdy by ste nám

34

Postkarte

Eva Kalková
 Pelichovská 41
 Kager, gultinová
 Kapegan

něco postlaty a do-
 co nějaké nebo
 nemáme jak dlouho
 budem na místě
 Spordavem Zichem
 Eva Kalková
 Ema Věnda

Dani
 Helena Šepková
 Unhoř
 u Kladna
 Kachpál Bělonem

Důležitý dopis sourozenci Pelichovských, jako odesílatel je uvedena šestiletá
 Eva Kalková.

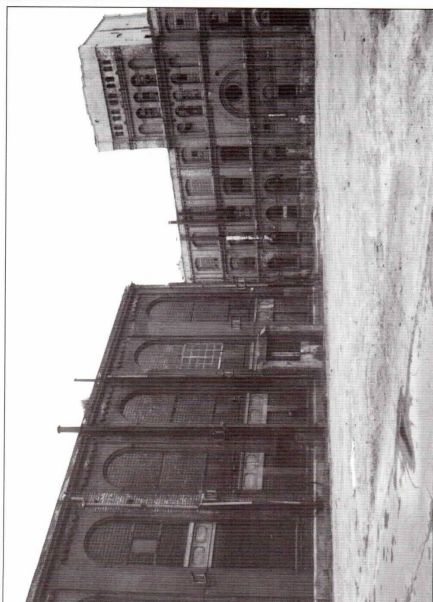

Eva Kalková
 (* 1936).

35

Příloha č. 5: Budovy, kde děti sídlily. Ošetřovatelka Julia Makowská.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 38 - 39.

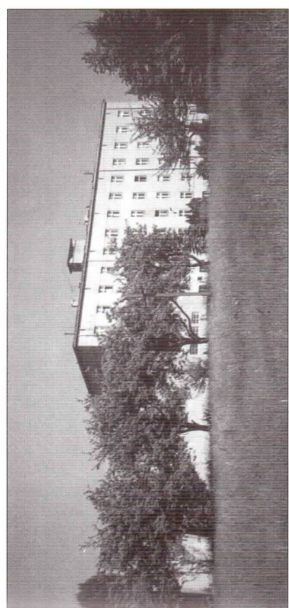

Nádvorí textilní továrny v Lodži, Gneisenaustraße č. 41.

Ošetřovatelka Julia Makowská.

38

Budova bývalého domova ve Sporné ulici č. 71 v Lodži (dnes Katolické lyceum), kam bylo z tábora v Gneisenau převezeno sedm lidických dětí vybraných k poněmčení.

Dětský domov v Puščíkova u Poznaně, který se stal přechodným domovem pro celkem 9 lidických dětí, vybraných k poněmčení.

39

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 82 - 83.

Číslo :
V Praze dne 26. května 1945.

W&C:

W&C:

Odporov na pčipis dšs..... ze dnoe..... 19.....

Československému rozhlasu

W P R A Z E .

K rozhlasové vývěze z 25. května 1945 o pátrání po dětech z Lidice stěluje podepsané ředitelství, že zdejšímu ústavu a to bývalé německé klinice byly v červnu v roce 1942 německým červ. křížem dodány a přijaty na této klinice pravděpodobně tyto děti /kojensl/ z Lidice

Ditín Jiří roz. 23. dubna 1942.

Minařík Josef m. 14. ledna 1942.

Nový Průběh roz 17. ledna 1942

CHUL Chapel Hill, NC 27599-5000

Haufova Vera roz.24.ledna 1942.

HOŘOVSKÝ / HOŘOVSKÝ ? / Pavel roz. 20..

Müllerová Libuše roz. 16. března 1

Müller Jíří roz. 21. února 1942.
Všechmu tyto děti byly dodány do ústavu dne 13 června 1942.

František zemřelo ve zdejším ústavu 2. července 1942.

Není vyloučeno, že jména těchto dětí jsou smyšlená, poněvadž o nacionále jejich a jejich příbuzných nebylo známo o bylo přímo zakázáno bývalým správcem ústavu aby se o nich podávaly informace.

Čís. 287

Zpráva Zemské porodnice a ústavu pro péči o dítě v Praze o pohybu sedmi lidických dětí.

žnomované dtky byly pveny dnem 1. ledna 1943 bvalou srstou
nmeckých univerzitních klinik. /bylaa českd nemocnice v Praze II
a odtud podle informací pveny bvalým nmeckým dtckým štukem
a nemocnickým domovc v Krd.

U jednoho dítky /Minařík Jozef/ podarilo se nám zjistiti i jejich

pravděpodobně spisu: RH 1 = 162.

... a nejdříve se dalo zjistit, byly všechny tyto děti

pokud z našich spíše do ...
... německého červeného kříže

přineseny do ústavu ošetrovateľstva nemocnice.

Zimmermannovou bytem v Praze Avila

Jiných záznamů bohužel zde nemáme.

Kreditol ústavu:

Pokračování Zprávy z předchozí strany.

Lidické ženy a děti v ozdravně v Čeladné v r. 1946. Zleva: Josef Minařík, Veronika Hanušová, Pavel Horešovský, Věra (Jana) Millerová, ?, Libuše Millerová; druhá dívka zprava, stojící za malým chlapcem, je Eva Kubíková.

Příloha č. 7: *Tablo z roku 1947. Soud v Norimberku v roce 1947.*

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 84 - 85.

Marie Doležalová (vlevo) a Marie Hanfiová u soudu v Norimberku v r. 1947.

Marie Doležalová v Norimberku, 1947.

Tablo z roku 1947.

Horní řada zleva: Veronika Hanfiová, Václav Zelenka, Libuše Millerová, Jirí Piťin, Marie Doležalová, Josef Minařík, Emilie Frejová, Věra (Jana) Millerová.

Spodní řada: Hana Špotová, Jirí Müller, Eva Kubíková, Václav Hanf, Marie Hanfiová, Pavel Horešovský, Věra Yoková, Anna Hanfiová.

Příloha č. 8: Úryvek z výpovědi K. H. Franka ze dne 10. září 1946.

Zdroj: Macková, J.; Ulrych, I. *Osudy lidických dětí/vzpomínky, svědectví, dokumenty*/. 1. vyd. Nymburk: VEGA-L, 2003. ISBN 80-903163-9-5. s. 95 – 96.

Protokol zapsal plk. Josef Bartík, přednosta odboru pro politické zpravodajství ministerstva vnitra:

Otázka (plk. Bartík):

Jak jste pohlížel na to, co se stalo s lidickými občany?

Odpověď (K. H. Frank):

Podle mého mínění to bylo strašlivé jednání: muže zastřelit, ženy do koncentračních táborů a děti odvléci.

Otázka:

Proč jste tedy neprotestoval?

Odpověď:

V nacionálně-socialistické diktatuře je protest bezpředmětný, nechce-li člověk ztratit hlavu nebo se dostat do koncentračního tábora. Na svůj omyl jsem přišel teprve po zhroucení tohoto režimu.

Otázka:

Postaral jste se alespoň nějak o ženy a děti?

Odpověď:

Ne, a to ani později. Snad to byla moje chyba. To by nemělo stejně smyslu a když by se s tím přišlo, byl by podobný návrh prostě odmítnut.

Otázka:

Ani jako otec dětí jste nepomyslel na nevinné české děti?

Odpověď:

Trestní akci v Lidicích jsem tehdy považoval sice za tvrdou, ale správnou. Byl jsem s ní srozuměn, poněvadž jsem věřil, že se v Lidicích skutečně atentátníci a jejich pomocníci skrývali delší dobu a byli obyvatelstvem skrýváni. O osud žen a dětí, ani o jiné krutosti jsem se nezajímal a to ani později, poněvadž to nebylo možno.

Za prvé, tempo bylo tak enormní, že jedna událost stíhala druhou, a za druhé, bylo by nesmyslné stavěti se proti vydaným rozkazům nebo intervenovati. V národně-socialistickém diktátorském státu končila každá kritika nebo zasahování

v koncentračním táboře nebo smrti pro intervenujícího. Přesto, že děti byly na každý pád nevinné, nepodnikl jsem ničeho proti tomu z důvodů nahoře uvedených. Přece však jsem někde cítil, že bylo v Lidicích proti dětem postupováno zločinně.